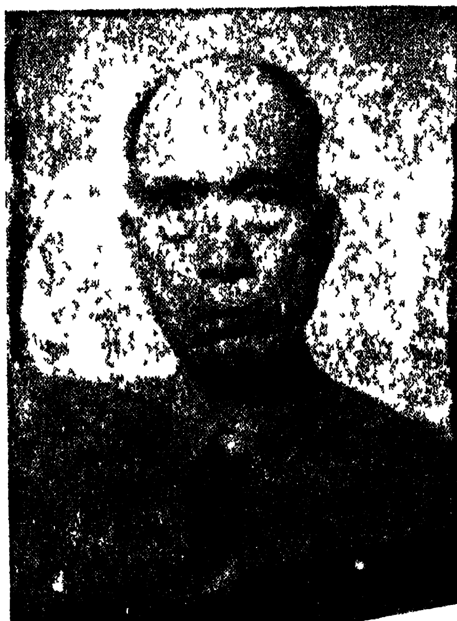
ZAWLTLINGVAWNNAT
LEH
KEIMAH

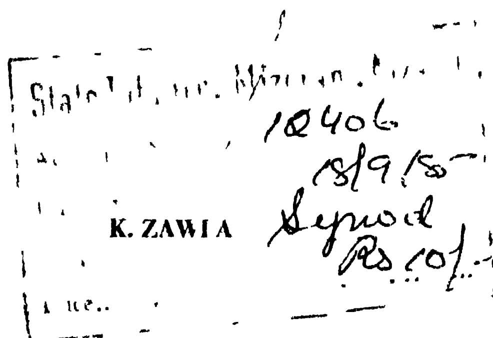

K. ZAWL

Mizoram State Library
10864

- *Hmangaihna uvangin Siai*
- *Hlain rilru a hneh theihz*
- *Chandmary puk chimin a rualin naupang 4 a delh hlum*
- *Zantiang awmhar*

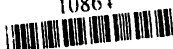
ZAWLTLINGVÀWNNAT
LEH
KEIMAH

K. ZAWLA

Copyright Reserved

Mizoram State Library
10864

First Edition

Copies 1500

BRARY
10864
May
✓

Printed at
the GOSEN PRESS
Sikulpuikawn, Aizawl.

THUHMAHRUAI

A bu hming 'Zawltlingvawnnat' hi sawifiah hmasa ila. Zawl — hmangaihna; tling — tlingkhawm, awmkhawm; vawn — pum, dul; nat — na. Hmangaihna tlingkhawm avanga pumna tihna a a nih chu. Kan pi leh pute chuan, hmangaihna lunglen avanga damlo khawsik emaw, pumnâ emaw, chau hluah hluah a, hnathawk peih lova mu reng ṭhinte sawi nan an hmang ṭhin. Tlangval nula rimin a nula rim tur kha awm nuam lova lo mu hmu sela, tlangval chuan nula mar chu a han deh sak a, nâ i neih loh hi, i zawltlingvawnnat mai a nih zawk hi,' a han ti a. Nula chuan, 'teuh lo mai, chutianga awm theihna âwm ka nei lo,' a ti a, an infiam zui a, hlim takin an inkawm ṭan thei ta ṭhin a ni.

Kum 1918 vel khan, 'Ngaihruatin lunglen a hril chang chang' ti tute chanchin hi *Zoramah* a thang zau hle a. Ṭhangtharte'n hemite chanchin hi an hriat duha ka rin avangin a chhuah man chawiin ka han chhuah a ni. Mi rinawm pahnihte chanchin pawh hi Mizo pi pute leh an thlahte chanchinah man nei bawka ka lo chhuah tawh a ni a. Mahse, mi ṭhenkhatte thu rawn angin Second Edition aṭang khan ka telh ta lo va. Amaherawhchu, hetianga mi rinawm chanchin hi ṭhangtharte tan ṭangkai hlea mi ṭhen-

khatten an hriat avangin chhuah leh turin min rawn angin ka han chhuah leh ta a ni.

Tin, Mizo chanchin ka lo ziah ve nual tawh avangin, ka chanchin hi mi ṭhenkhatten hriat duhin mite an zawt ṭhin tih ka lo hria a; chu-vangin, mahni insit tak chungin ka chanchin tlangpui ka han tarlang tel bawk.

Tunah chuan Upa lam ka lo ni ve ta a. Tuna mi bak hi chu lehkhabu buatsaih theih ka inring meuh ta lo va. Chuvangin, ka leh-khabu hnuhnung ber tura ngaiin he lehkhabu hi buatsaih ka ni. A chhiat a ṭhat ngaihtuah lova min chhiar sak hram duhtute hnenah lawmthu ka hrilh nghal e.

Mission veng
11. 4. 1985.

K. Zawla

A CHHUNGA THU AWMTE

Tihdikna

1. Phek 65 tlar 3-na 'laih' tih hi *ngaih* tih tur.
2. Phek 78 tlar 1-na 'dawn' tih hi *dawm* tih tur.
3. Phek 90 tlar 2-na hi tlar thumna zawm a ni.
4. Phek 94 tlar 18 bula 'an' tih hi *a* tih tur.

NGAIHRUATIN LUNGLEN A HRIL CHANG CHANG

Kum 1914 August thlain German lalber Kaisara chuan, France ram tun a tum a, tualdawi ram Belgium chu a paltlang lui a, France ram a lut ta a. Kumpinu Sorkar chuan an thu lo thlun tawh angin' Belgium leh France chu a pui a; an sipai rual chu German sipai France atanga hnawt chhuak turin nasa takin an bei ve ta a. Mahse, an hnawt chhuak thei ta bik lo va. 1916 kum chuan Assam ram tlang miten an thawh theih ang indona hmuna thawk ve turin, tlangval an ngen ta a ni. Mizoram chhim leh hmar atangin tlangval 2100 tal France ram sipai zu tanpui turin min ngen a.

Heng hun lai hian kan la mawl hle a, Silchar khu a zu tlawh pawh an la awm meuh lo va. Chuvangin Tuifinriat rala kal chu thih hreh takin an hreh ang tih hriain hreh lo leh lungawi taka tlangvalte chuan kal an duh theih nan leh an nu leh pate pawhin lungsi taka an fapate an thlah theih nan a thlema thlema khawtin fang turin Bawrhsapin Babute leh Rahsite inkawp zelin, khawvel pum Map keng meuhin a tir chhuak ta a. Buhban rawn tlawh tute chu Ramhnuai Babu (Deputy Ranger of Forest) leh Thelret Rahsi (Forest Guard) an ni a. Tin, damchhhung leiman leh kuli awl, a kal

duh apiang hnenah an tiam bawk. Tlangval kal nu leh paten lungawi zawk deuhva an fate kal an phal theih nan tiin, vanduaina tawk palh apiang chhungte hnenah lukhawng (luman) cheng 300 pek an tiam bawk a. Chu mai pawh chu a la ni lo va, Sorkarin an ten Doctor thiam tak a dah ang a, chumi chuan an hriselna ngun takin an ven sak tlat ang a, damdawi tha ṭhain a kal zawng zawng chu a vil vek reng ang. Khuaah pawh awm mah se chumi chhung chuan vanduaina, awmlai avanga tawk tho tur an awm an rin thute an sawi bawk a. Hetih hun laia Zoram tiretheitu leh timanganatu ber kuli leh leiman awl khân an rawn thlem ta a ni.

Tin, heng hun lai hian pawisa a vang em em a, kum khat chhunga leiman tur cheng 2 chauh pawh khawl thei lo khaw khatah in eng emaw zat an awm ṭhin. Lal leh Upaten an mangan pui a, a nei deuhte ta an puk sak ṭhin a; anni chuan puk tur hmuh zawh rual a ni lo. Cheng nga hi a hlu em em a; khaw khata vawkpui duh duh thlan chhuah lei theihna a ni.

Chutia leiman leh kuli awl Sawrkarin indonaa kal peih apiangte hnena a tiam pawh chuan, mahni duh thu leh chhungte remtih tlana kal duhte chuan, khaw khata an phut (tuk) zat chu a la tling zo si lo va. Borhsap chuan, a phut zat tir chhuak thei lo lal apiang chu an lalna a ban ang tiin a vau ta tlat mai

a. Chuvangin thingtlang khawtinah chuan Lal leh Upate lû a hai ta hle mai a ni.

France chu a hlain, indona hmun a ni leh nghal si a, an thang rei dawn bawk si a, dama hawn leh theih inting hi an awm meuh loh vang a ni. Chutichuan, Lal leh Upate chuan an khuaa tlangval Sorkarin a phut zat tichhuak turin heti hian an ngaihtuah ta a ni. Nu leh pa chawm tur tlangval an la awm theih phawt chuan, tlangval awmna chhungtin atang chuan tlangval pakhat chu an tir lui ta a, tlangvalin kal duh mah se nu leh pa chawm tur an Chhung kuaah tlangval an awm si loh chuan, an remtihpui bawk lo va Chutianga fel taka an rel hnu chuan Sorkar phut zat chu khawtinin an tir chhuak thei ta a ni.

Aizawl khawpuiah erawh hi chuan France ram indonaa kal duh chu an tam lutuk zawk a, thingtlang khaw thenkhat kal ai kalte pawh an awm nual a ni. Pathlawi pakhat (pa tereuhte) Sâia an tih chu a intlar ve a, a upat lutuk avangin an lo hnawl a, lehlamah a rukin a tlar leh a; Borhsap Playfare-a chuan luhlul a ti em a, a tlar lui leh thin chhan a zawhtir ta a. Ani chuan, "He indonaah hian ka kal ngei ngei tur a ni, phal lo mah ula ka kal tho tho vang, a upa lutuk a, ral kap tlak a ni tawh lo min tih leh, Laipui muah min thun tel ang a,

kan Kaisar mi sualpa, German Lalpa chu kan deng hlum tur a ni," a ti ta tawn tawn mai a. Borhsap Playfare-a chu a lawm ta a, "A ni tak maw! ka lo hai che a ni, kal ber tur lo zu ni tak che a, upa satliah emaw ka lo ti che alawm maw le!" a ti a; a kal chu rem a tih sak ta a, chu pathlawi chu a kal ve ta a ni. An thang chhung chuan soldar ni uk si lovin soldar awmin a zu awm tlingtla der leh nghal a ni awm e!

Tun hnu chuan Mission Veng tihlimtu chang ni lovin Aizawl khawpui chhung hi a chanchinin a al hneh hle a, a kawm chak hi an tam hle a ni. Ti ti ngaihnawm tak tak a sawi thiam a, Pu Saia tih huai huai a lo hlawh ta a ni.

Chutichuan, thingtlang tlangval khawtin aṭanga thlan chhuahte chu Aizawlah kal a lo hun ta a; German chakzia a lo thang chhen bawk si a, a kalte chu thi tura kal tur ni ngeia ring an tam mai a, khua aṭanga an chhuak chu inṭah khum hial pawh an awm a ni. Maubuang khua chuan Chapchar kut an rel vel lai tak a ni a; kûtnaa tel ve hman lo tur chu an khaw nula Chalsangi chuan pawi a tihzia leh a uizia chu hlain :-

"Chhawrthlapui thar turah ni min tiam
Kutpui hmingthang rel ṭaiin kei zawng
lal dang;
Val zawng mu I liam tur ka phal lo ve"
a ti a.

Tin, Tlawng thlang lam khaw pakhata France ram kal tur tlangval pakhat Darlianchhunga chuan nupui hual a lo nei a; a nupui hual hming hi Thluaitei a ni a, an innei hman si lo va; kal tur zinga pakhat chu a ni ve ta tlat mai si a. Thi bo al mai tur niin a inngai tlat a, a nula chu a khawngaih ta em em a, heti hian a suangtuah ta a ni :-

"Tlangval an ngen miau si a, kal lo thei ka ni si lo va, ka zu thi bo mai dawn bawk si a, ka duhin ka thlahlel em em che a, ka hmangaihna che hi ka thih hma loh chu a reh lo vang tih pawh i hria a; nang pawhin rawn inti hrehawmin len ṭulte lo tum bawk suh ang che, i rethei thlawn mai mai ang, i rilru tinuam theitu apiang, i retheih rei loh nan lo nei mai ang che, ka ngaithiam em em ang che," tiin hla a phuah ta a :-

"Val an ngen, kei zawng ka kal ta nge,
Maurua angin ka tuai thar tawh hlei lawng e;
Ka di, khiang lo awi la mi tawnah," tiin.

He thu leh hla hi Thluaitei khan a han hriat chuan namen lovin a mangang ta a; kha tlangval kha kal thulhtir turin engtinmah tih theih a ni tawh lo tih a hriatin puh mawh tur dang a dap ta ruai mai a. Ral rel vel hi Mandingsap leh Sekhawn (sikinsap chunglaia sawi dan) Comandant sap rel vek niin a ring a, anni pahnih chu a puh ta a. German ral bei turin ka ngaihzawng tlangval kher hi chu ti ve teh suh u; ka lunglen nasat turzia in ngaihtuah pha lo a ni tiin hla a phuah a.

"Sikin, Manding Sap in lung mawl e,
German ral lian tâwnin tir suh ka lungdi;
Ka suihlunglen tur in dawn lo ve" tiin.

Darlianchhunga chhuah dawn tuk chuan Thluaiteii chuan zui tumin kawtchhuahah a lo ding a. Ti hian hla a lo phuah a.

"Hnim khawpui daiah ka lo nghak che.
Nang tel lo chuan zan mu,
Ka chhing hlei lo'ng e,
Ka zui zel ang che,
Ka hma ngai rawh,"

a ti a, kawtchhuahah chuan a lo ding a, an kal dun ta a. Lungleng khuaah riak chhoin a tukah Aizawl an lut ta a ni. Chutichuan, tlangval Ralrama kal turte chu, khawtin aṭangin Aizawlah a hun hmaa awm tura an koh avangin, Aizawlah chuan thla hnih khat vel

sipai lâm an zirtir a. Chumi chhung chuan mahni chhungte leh ṭhiante akanin Aizawlah chuan mikhual an tâp ṭhuap reng a, an lam zir chu nitinin an thlir ṭhup ṭhin a. Pa pakhat chuan 'Tlangval chuti zozaiin France ram an zuk thlen chuan German pa chuan a tuar hrim ang" a ti a ni an-ti. An lam thiam hnu chuan an lam chi khat "Form Four" an tih chu Thluaiteii chuan mawi a ti ber a, tui lianin thingbung a len a, a che vel luk luk hi angin a hre ber a, hla a phuah ta a :-

"Paaiah Phunchawng thlite chhem a her liai
[liai,
Val zawng sawi dim khuangpui ring hluam
[hluam siali;
Tui lian khang bung sep a mawi ber mai,"
tiin.

Hun kal zel chuan Râl ram pana an kal hun tur chu a rawn her chhuahpui ta a. Bawrhsap chuan, "Chumi niah chuan Aizawl aṭangin Hringchar (Silchar) pana tlang dung kawngah kal tur a ni ang a. Lusei tlangvalho chu khuangpui leh bazain Chandmari lam panin a hruai chhuak ang" tih thupek a chhuah ta a. Chu thupek chu Thluaitei khan a hriat veleh a tlangval kha thi tura liam turin a ngai chiah mai si a, awm ngaihna a hre ta lo va, a ṭap a ṭap ta a ni.

Chumi ni chu a lo thleng ta ngei a, Lusei tlangval zawng zawng kha lammualah an intlar ta ṭhup mai a; khuangpui leh baza pû leh tawtawrawt pâte pawh chu Lusei tlangval awi liam turin inpeih sa diamin lammualah chuan an intlar ve ta bawk a. Thluaiteii khan a thlir vang vang vang a, a mittui a tla zawih zawih mai a. A kawchhung a lumlet a, a thlante a tla zawih zawih bawk a, a mitin khua a hmu fiah thei tawh meuh lo bawk a. A reh vung vung a, a tawpah chuan khuangpui chu a ri dut a, tawtawrawt 4 ṭangrual nen baza chu a han ri rual ta ṭhup mai a; chu velei Thluaiteii khan ṭap ṭeuh chungin :—

"An awi liam ngei dawn e khuangpui nen,
Lalbawrhsapa'n kal mai ni tiam ta si e;
Fam turin lungdi ka phal lo ve," tiin tlawm leh zah pawh dâwn zo lovin a ṭap chhuak ta phawng mai a. Khuangpui leh baza leh tawtawrawt ṭangrual chuan Lusei tlangval ral ram kal turte chu Chandmari lamah chuan a awi phei ta mup mup mai a, an laina leh chhungte leh ṭhian ṭhate chuan an hnungah an zui hum hum mai a. Thluaiteii kha chu kawng sirah inthup tum si, thei si lovin, insut chungin a kal ve ta hne hne zel a. Ralram kal turte chu hmanhmawh fahranin an liam ta zel mai a, Chandmari aṭang chuan a zuitute chu an kir leh ta vek a. An lungte an tilengin an ti-

hrehawm ang tih an hlau va; Sorkar pawhin zui zel chu a remti chiah bawk lo va.

Chutichuan, mittui tla zawih zawiha kir an tam a, mittui tla zawih zawiha liam ta lah an tam bawk a. Zu thi bo mai tura ngai lah an tam a, zu thi bo mai tura inngai lah an tam bawk. Hetih hun laia mi tam tak rilru hi chu a buaiin, an khawngaihthlak zia hi namen a ni lo, sawiin a siak lo a ni. Kawnga an thang lai hian Darlianchhunga pa Lalluta chuan Thluaiteii inchei khawlai leng vel a hmuhin a rilru a thar e, a fapa chu lo kir leh mai turin a duh thu hlain heti hian a phuah a.

"Chalngêng anga pualhrang di zui lai,
Lo kir leh la ka chawilai Darzalenga;
I hellai parte a vul reng e," a ti a.

Tichuan Bombay khawpui an thleng ta a, an duh lo chung chungin pawl tam zawk chu sorkarin an lu chu a meh luih sak ta a, Bombay-a met lote chuan Marshel-a (Marseiles) France ram khaw pakhatah an met a, pawi an ti em em hlawm a ni. An lu meh thu chu Zoramah a thang chho ngei ngei dawn si a, chutih vang chuan nulate pawhin an lo hnual suat tawh ang a, dam takin haw leh thei pawh ni teh reng sela, nupui an hmuh zawh loh an hlau ta rum rum mai a, ti hian hla an phuah leh ta a ni.

1. "Ka nu, German lian a pawi ber mai,
Valzawng bahsam khuafur hawk tuiah luang e;
A thang ruai ruai tur a mawi lo ve.
2. A thang ruai ruai tur a mawi lo ve,
Suihlung ruka sul ang in tum ṭhadangin,
Lung in her mai awm awm e, Tleitiri" tiin.

He hla hi Zoramah a lo thang chho ta a, nulate chuan an lo hriatin an khawngaih ta em em a, lu kawlhin lo haw mah se, an lo hnual suat loh turzia leh kuli awl an nih dawn avanga an duh zawk turzia chu hla vekin an thawn thla ve ta a ni :—

"Thiani, lunglai reng ka her chuang lo,
Sappui phurhhlan a ṭangah kai lo nang e;
Duhten hraileng awi i run hliapah" tiin.

He hla hi an lo hriat chuan an lawm em em a, dam tlang taka mahni in thlen leh theih leh mahni lungdite hmuh leh ngei chu an chak lehzual ta a ni.

Chutichuan, lawng lianah an chuang ta a, Bombay aṭang chuan Arabian tuipuiah chuan ral ram panin an kal ta ruai ruai mai a. Lusei tlangvalte chuan, an chuanna lawng chu mak an ti a, ropui an ti em em mai bawk a, a en theih lai apiang mai chu an en huai huai zel a. A engine chu mak an ti ber a, chu lawng tikaltu chu a ni e, tiin an hrilh miau mai si a, thir nen, tui nen, mei nen, a laiah ṭang kawp

ṭlata lawng lian chu tikal ta ni berin an hria a, a ngaihna tak pawh an hrĕ fuh thiam lo va, an ngaihtuahnain phakin an hre ta lo va, hlain :-

"Ṭhiana dawn ve teh ka lung lam vai,
Tuahthir, siktui, senmei lai thaah zam e;
Her luai luai runpui za ral relna," tiin.

Arabian tuipuiah chuan fur thli (Monsoon) nen an innangching ta si a, an lawng chu nasa deuh deuh maiin a buk vel ta mai a, chaw pawh an ei hlei thei ta lo va. An chaw kil laite hi dailuah bel nen, chaw bel nen, an thleng nen, chhuat kil khatah an lumkhawm leh ruih mai ṭhin a. An han ṭan ṭha leh a, lehlam kilah chuti bawk chuan an lumkhawm leh ruih mai ṭhin a. Lawng an rui a, an mu ta zel zul mai a; a bûk vel lah reh ahnekin zual lam a pan ta deuh deuh mai a. Pu Lianṭhuama chuan a hrehawmzia chu heti hian a sawi a ni. "Mawng lam hi lu lam aiin tawng chen chen hian a sang ta mai ṭhin a; ka lamah kan e lek lek mai ṭhin a ni" a ti. Tin, Bombay aṭang chuan France ram thlengin tuipui chungah an kal a, a ninawmzia chu: tui en leh a dum kuk a, van en leh a dum kuk bawk si a, hawina lam apiang a dum kuk vek a, khawmual reng reng an hmu phak lo va, ni sawm pali chhung zet an kal leh nghal a. A hrehawmzia chu Pu Lianṭhuama bawkin a sawifiah thiam leh ber a ni. Heti hian a sawi : "A ninawmzia chu puan-

dum hi zar ila, khaw dang hawi thei lek lovin, chhun zan zawmin ni sawm pali chhung min lihtir ta reng mai sela, chuting chu a ni", a ti. A tawp a tawpah chuan France ram chu an thleng ta a, an hnathawhna tur hmunah chuan an hruai ta a, Kumpinu thlawhtheihna chu ral bei turin a lo thlawk ta ther ther mai a, Lusei tlangvalho chuan mak an ti a, an thlir huai huai a, kawlhawk angin duhna lam lama thlawk kawi thei niin an hria a, hla an phuah leh ta a :—

"Ka chung kawlngo va a iang reng e,
Ri der derin an leng e sappui vai chu;
Doral hawl an ni e thangvanah" an ti a.

Ni dangah chuan German thlawhtheihna a lo thlawk a, bomb a rawn thlak ta chum chum a :—

"A thla khawng si lo, a leng der der,
German doral a leng e thangvan zawlah;
A tlak tlak kan van a duai awm e" an ti leh thung a.

He thil avang hian Lusei tlangvalho chu an hlauhthawnpui a, Sorkarin thir lukhum leh boruak chhe danna an pe ta ṭheuh va; annibo chuan hman hrehawm an ti ta hle mai a; hman loh leh boruak rimchhia leh bomb siper a hlauhawm si a. A hrehawmzia chu Pu Lianṭhuama chuan hetiang hian a hrilhfiah leh a : "Thir lukhum khum chu lu hi a rum nat tlut

tlut si a, boruak rimchhe danna han vuah leh hmai zawng zawng kan tuam vek a, thawkna dawt hmuam a ngai si a, hmuam loh leh a thawk theih si loh va, chu lah chu a al luam mai si a. Kan hmai hi puanchhiain min tuamsak sela tuibur theh hnawng chamchi bawk si sela, sa buhchiar al lep lup hi min barh teivet bawk si sela, chutiang chiah chu a ni" a ti a.

Tin, thla a lo sik a, France ram chu vawt an ti ta em em a, mawzate an bun thuah tir a, kutkawr lum tak takte an bun tir bawk a, mahse chuti chung pawh chuan vawt an la ti em em tho va, tawrh harchawm an ti em em mai a, meilum aina lamah an pheikhawkte chu ţhenkhat phei chuan an rawh ut riam ruam ta mai a. Pu Lianţhuama bawk chuan a vawh zia chu hetiang hian a hrilhfiah leh a ni : "Kut leh ke hmawr hi panganng hling hnai la ang maiin a na chik ut ut mai a, duhthu min sam tir sela, engnge i duh ber ti sela "Kahpathir ling hum ka ti ang" a ti a.

Tin, Darlianchhunga khan a ngaihzawng hnenah lehkha a thawn a, kan awmna lamah chuan khawpui reng reng a ri ve ngai lo tih hi a ziak tel a. Thluaiteii chuan a hla khawpa khawpui riin a thleng phalo niin a ring ta a, a chhanna tur lehkha pawhin thleng zo bikin a ring ta lo va, hlain :—

"Chung khawri mah hian a thleng zo lo,
Thaikawi bawngte a thleng zo bik hlei lawng e
A thamral lunglen thudi hrilhna" a ti a.

Darlianchhunga khan a lo hmu a, a khawngaih leh zual ta em em a, a chhunna tur chu a ziak sawk sawk a, a thawn ve leh ta a; chu lehkha chuan Zorama a nula hnen chu a han thleng ta ngei a. Ani chuan a lo chhiar a, a hmangaih zia ziahnaah chuan N/G hi a lo hmaih palh ta hlauh mai a lo ni a, "hmangaih" ni lovin "hmaaih" a lo ni ta a, chu chu a pawi thui hman deuh thaw ta a ni. A nu la chuan a ngaihna a hre hlei thei ta lova, a lungawi hlei thei ta lo va, chhiar nawn a chhiar nawn a, a inngaihtuah buai ta tulh tulh ta mai a. Tichuan a rilru a danglam ta phut a, a ziak tha duh ta lo nge a ziak sual palh hrim hrim tih chu Zoram atang chuan hriat a harsat ta hle mai si a, a rilru chu a kap buai ta hle mai a. Chu ti maia rilru her mai chuan a ring si lo. A chang chuan a thianten an sawi hnawm pui ang a, rilru danglam pawh a pu thut mai thei a ni tiin a han ngaihtuah leh neuh neuh rih thin a, zanah pawh a muhil hlei thei ta mang lo va. A tawp a tawpah chuan chu lehkha chu a chhang ta a, heti hian hla a ziak a, Chu hla chu hei hi a ni:—

"I thaikawi bawngte ka lo hmu e,
Ka han chhiara hawrawp 'N G' a kimlo
('N G' tia lam bran tur)
Ngaihruatin lunglen a hril chang chang"

a han ti ta a.

Chu lehkha chu Darlianchhunga'n a lo hmuh veleh, a han chhiar thuai a, pawi a ti em em mai a. Ka lo ziak hmanhmawh lutuk chu 'a va han pawi tak em' a ti vawng vawng mai a, a thcihtawpa ngurin lehkhathawn tur a ziak leh ta a. A ziah zawh hnu pawh chuan a han chhiar nawn leh ṭhin a, dik lo leh tihsual palh pawh awm lova a hriat hnuin lehkha ipah a thun a, Zorama a lungruni hnena kal turin dakah a thlak ta a ni.

Chu lehkha chuan Zorama a nula hnena chu a han thleng ta ngei a: ani chuan a lo chhiar a, a rilru ngai reng a lo la pu a ni tih a hriat chuan a lawm em em a; a chhanna tur a ziak leh vat a, hla pawh a ziak tel leh ta a ni. A hla ziah tel chu :--

"I thaikawi bawngte ka lo hmu e,
Puanang ka zar der e rairah kan runah
A rawn bril lunglen a zual leh ṭhin.

Darlianchhunga chuan chu lehkha chu a lo hmu a, a lawm em em a, a nula rilru retheihziate a han hriat chuan a khawngaih em em mai a.

Ni khat chu thla a la a, a thlalak chu a thawn ta vang vang a. A nula Thluaiteii chuan a lehkha leh a lungdi thlalak a lo hmuh chuan a lawm em em a, a khâl a khâl nileng zan-

khua ṭhin a. Amah chiah kha a ni si a, biak leh a ṭawng thei lo va, lawm leh a nui thei bawk si lo va, a ṭhat zawng a ṭha hle na a, a famkim lo deuh mang e aw, a ti ṭhin a.

Lehkha a thawn leh a, chut h chuan heti hian a ziak a, "I lehkha zawngin thu a sawi kimchang ṭhain lung a tiãwi em em a; mahse i thlalak hian min hnem famkim hlel deuh a ni, i hmel hmu ang chiah niin inhre mah ila, ka han biak hian min chhang ve si lo va, ka han lawm pawhin a nui ve si lo va, ka mang te a leh an rum rum mai ṭhin a; mi tilawmtu leh mi timangangtu nih a fawm e; mahse nitinin ka khâl ka khâl lo thei si lo" tiin hla nen a thawn leh ta a ni. A hla chu :—

"Thaikawi bawngte chang a thleng leh ṭhin;
Rauthla lungmawl sialin ka khâl reng dawn e;
Kan lawm e, Parte a nui thei lo" tih hi a ni a.

He lehkha leh hla hi Darlianchhunga chuan a lo hmu a, a rilru a dek em em mai a, a chauh phah ta reng mai a, a zawltlingvawnnat ṭan ta a; hna pawh a thawk ṭha ve peih ta meuh lova; mahse a ṭhiante pawh chuan an ngaithiampui em em a.

Ni khat chu Darlianchhunga chuan a nula hnenah chuan lehkhain, "Kan inhmu thei rih si lova, chumi zan, chumi hunah chuan, 'siruk' khi i en dun ang, kan mit lênna tal inhmun

hram teh se" tiin a rawt ta a. An hun tiam chu a lo thleng ta a; zanah chuan siruk chu anmahni awmna atang chuan an thlir ta reng mai a, "a nih tak khian a fu ve ngei anga," tiin an suang tuah tawn neuh neuh va, an lung pawh a awi hle a; a nula chuan heti hian hla a phuah ta a :—

"Siruk hmingthang khi a dang chuang lo;
Piallei arawn a dang kan lenna tlang hi;
Tahte khuan chhingmit a leng hmun e" tiin.

A rual chiahin siruk en dunah an inngai ran a ni. (Mai se France ram leh Mizoram chu zan a inang tawh love, an hre lo na chungin han ngaihtuah chian chuan an khawngaihthlak hle mai).

Tin, tlangval dang pakhat chuan a beisei tak lehkha a hmu ve thei lova, rawn thawn ngeiin rinna nghet tak a nei ve bawk si a, a mangang ve ta em em mai a, Rel-ah a kal sual ang a, thawn leh chhawn ngaihna hriat lohvin, rel inchhungah awm ta mai mai niin a ring a:—

"Sappui Rel runah a cham em ni?
Lallianzualnu thaikawi bawngte hmar tlangah;
Ka chung kawlngo ang a leng ve lo" tiin a phuah ve ta bawk a.

Tin, tlangval pakhat chuan nupui man tur a nei zo lo va, a duh tak kha a nei thei lo va, Frence rama a kal chhan chu, chu nula neih

theih nana man tuak chu a lo ni a. Mahse, an thangrei tak em si avangin mi dang a lo nei ang tih a hlau va, hla a phuah ve ta a :—

"No nghilnghial leng vanga Chaltuaia
Sum kan tuak e ka thlang Sappui lian karah;
Khiàng an awi si awm e mi tawnah" a ti a

Mi ţhenkhat lungleng leh in lam ngaia an ngau reng laiin a hlawppui kha chu an inti phur a, an thate an ti tho a, heti hian hla an phuah a :—

(a) Ka nu lungphangin mi rıng lawm ni ?
Zerman rallian kulhpui dai kan tawn niin;
A surin ngen mu a sur chum chum.

(b) Thingtin sawi dimin mi ieng zo lo,
Val kan sawi dim khuangpui ting hluam hluam karan;
Dorâl an nêm zel e saw hmaran'

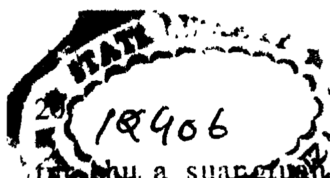
(c) Lusei val kan than a bang dawn lo,
An ţiau ngei dawn ḥmar tlang khua perpui val saw;
Ţek khamphei kan hlan e val rualin, an ti a, an hlim em em mai ţhin a, an zai dur dur ţhin a ni. (Mizo tlangvalin inchawimawi dan an thiamzia hi sawiin a siak lo a ni, silai pawh an keng ve lo va; German ral pawh an tawn ve lo va. Hmelma kut an tuar ang tih hlauvin Sarkarin hmun ralmuangah hna an thawhtir zel zawk a ni a. An hla aţanga lo hre tan chuan an û rem rem hle mai).

Tin, hengho zingah hian Darlianchhunga kha khawlhar takin a awm a, a chau ta tial tial a, a hriselna a chhe ṭan ta a, damdawi a ei leh a dam thei chuang si lo va; a damdawi chu Zorama a nula kha a ni si a, tihngaihna a awm ta lo va, damdawi inah hreh chungin awm lo thei a ni ta si lo va. Dam thei chuangin a inring bawk hek lo, a dam thei chuang bawk hek lo; a nula hnenah chuan a dam loh thu leh hna pawh a thawh that peih tak loh thute kha chu a hrilh duh reng reng lo va. He hla hi a rilruah a cham ta reng zawk a ni :—

"Damdawiin Vala ka dam dawn lo,
Aitenawnpar min koh rawh aw Compounder;
Tichuan Valmawia ka dam zawk ang" tih hi.

Hun a lo kal zel a, hawn a lo hun ta a, ani pawh chu damlo chung chuan India ram pan turin a kal ve dawn tih a hria a, a lawm em em mai a, mahni ram lam pan hnuah chuan ka natna pawh a nep thei ve deuh zel ang a; dam takin kan in chu ka thleng ve leh ang a, kan la inhmu leh em ang chu tih a beisei a, a nula hnenah chuan an hawn ni turte leh ani pawh chumi ni chuan a lo chhuak ngei dawn tih lehkhain a hrilh ta a ni.

A nula chuan lehkha a lo hmuh chuan a a lawm em em a, an lo thlen hlan chu a nghakhlel em em a, nitin zantinin an inhmuh hun

STATE [illegible]
19406

[illegible] chu a suangtuah neuh reuh ṭhin a, An lo thleng [illegible] chuan Aizawl pelin Silchar kawng[illegible] hmuak ang a, engtik mi han hawn sak ang maw, engmah rawn hawn lo mah se dam taka a lo thlen phawt chuan ka lawm em em ang. engmah dang ka phut love, a ah vel a ritsak a, ruakin puanthuah chauh rawn hawn sela, zang takin, hahdam takin lo thleng se ka ti zawk e, te a ti rilru nep nep ṭhin a ni.

An hawn ni chu a lo thleng ta, Darlianchhunga pawh chu damlo chungin lawngah chuan damloho pindanah chuan a lut ve ta a, hlim takin a nula hmuh theih ngei beiseiin India ram panin a chuang haw ve ta a ni. Mi hrisel lo tan chuan lawng han bak vel chu tawrh a lo har hle mai a, dam rengte pawh an rui thei hle ta hlawm a. Ani phei chuan tuar har a ti ta hle mai a, mahse a inti pachanga, a tuar hram hram a; mahse natna dangin a taksa chaklo tak mai chu a vanduaia siamin a rawn tlakbuak leh ta zel a. Eden an thlen chuan a peih ta ngang lo va, a Lungdi ngaihtuah em em chungin he khawvel awm chhunga leilunga tual leng ve tawh lo turin a kal san ta a. Edenah chuan hmanhmawh takin an vuiliam ta a; a ṭhiante pawh chuan an ṭhianpa tel lo va an khua han luh chu an huphurh ta em em a ni.

A ṭhiante chuan ani tel lova an khua han luh chu an luphurh em em ta bawk vei nen. A ngaihzawng hrena sawi dan tur an han ngaih-tuah riruk te hian an hnuk a ulh ṭeuh zel mai a; kha nula hmel hmuh leh a hnena thu sawi dan tur chu an damchhunga an thil tawh tur huphurh awm ber, loh theih loh ni siin an hre ta a; chu thil chuan an rilru a kham ta ran reng mai a ni.

Thluaiteii khan engnah a la hre ve si lo va, a ṭhiante nen ralrun kal hawn huna an hmuah dan tur chu an ti ti tui ber a ni a; chumi lam thu sawi ain nuam chu sawi tur dang reng reng an nei lo ṭheuh va. Aizawl Bawrhsapin, "Lusei tlangval France ram kalin Silchar khua an lo thleng leh ta" tia a puan thawm an hriat veleh, kalkawng an lo thang chhoh dan tur an suangtuah a, hmuah ni tur an ruat ve ta a ni.

Thluaiteii khan a nghakhlel bik a, a za a za mai a. An hmuah ni chu a lo thleng a, an khua aṭang chuan an chhuak ta a, Aizawl an ban nghal a. Aizawlah chuan, a tuk an chhim a, a tuk leha an tawh na naah tawk turin an chhuak ta a ni.

A tukah chuan mahni chhungte leh ngaih-zawngte hmuak turin an chhuak ta a, Bawng-

kawn an thlen chuan tlangval mahni khaw thlen nghakhlel zual deuh deuh engemaw zat lai, Durtlang aṭanga zinga lo chhuak an tawk ta phut mai a. An khuate chu khawilaiah nge an la awm ang, an dam tlang em tiin an khaw tlangval hmingte chu an han sawi diat diat a. Tlangvalho zinga pakhat chuan hreh deuh chung tih hriat reng reng hian, Khami kha chu damlo chungin a lo chhuak ve a; mahse Edenah khuan a tlin ta ngang lo va, an vui liam ta a ni. A ṭhiante pawhin an sun nasa khawp a, an ṭap an ṭap mai; mi dang te pawhin uiawm kan ti bik asin, dam taka in thleng atan a ṭhat vei nen," a han ti chat chat a. (Hetia khaw dang tlangvalin a han hrilh thei mai hi a mak lo va, kha tlangval kha a khawngaihthlakzia kha an zingah a thang tham a, a ṭhiante rilru a khawih em a, an hre deuh huai a ni).

Chu veleh ṭap thawm chu a ri ta hak mai a, an au ta rawih rawih mai a. Thluaiteii chuan, "Ka tan vanpui a chim ta, ka chanin maian chan pawh a tluk ta lo, engtinnge maw ka awm dawn tak ang le, awi a na em mai, ka tuar zo lo," a ti a, lamlianah chuan a tlu ta chawrh mai a, a ṭap ri thei tawh hek lo, a tal a tal ta mai a, a thidang hial a. A ṭhiante ṭap kha an bâng a, an bawisawm ta a, an kil ta ṭaih mai a; mahse tihngaihna an hre chuang

lo va, an han pawm leh rih ṭhin, a thih ve mai te an hlau ta rum rum ṁai a. A chang leh a thlantuiin a han leih leh bawrh bawrh mai ṭhin a. Darkar khat hnu zetah chuan, an vanneih a siamin a lo ṭap chhuak leh thei ta feih feih a, [Sailo nula Laltheri (Lalchawngpuii) nen khan an inang hial awm e, a nu chu awm ve sela, a thih mai a hlau ve ngei ang].

Kal zel chun tih rual a ni ta si lo va, hawn pawh chu thil huphurhawm a tling ta a ni. An han nghah rei leh deuh hnu chuan a lo harh ta deuh va, an thlenin lamah zawitein an kuah hawng ta a. Kal zel tum lovin Aizawlah an khaw tlangval lo thleng tur chu nghah an rawt ta a ni.

Thluaiteii manganng lutuk chu a inngaihtuah vang vang a, an khaw tlangvalte lo thleng turte hmuh chu a huphurh ta em em mai a.

(a) Amin lungdi an tawng nui hiauvin,
Kei ka lungdi thlangtiang Eden ram daiah,
Kumtluang run a rem a na lua e.

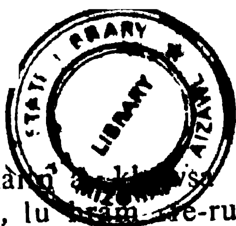
(b) Hmatiang hun thleng tur ka dawn ngam lo,
Kawla ni chhuak ṭapin ka chhiar dawn
[ta e;
Lung zurin siang lam ka pan ta'ng e,"
a ti a.

Amah chauhvin thei leh thei lo chungin a haw ta[illegible]eng hneng mai a ni. Ṭap chungin a kal[illegible]el a, an khua chu zanriah ci hunah a thleng a, biak theih lohvin a mu ta vang vang mai a, a ṭap a ṭap ta a ni.

A ṭhiante leh an khaw tlangvalte chu an lo thleng ta a, nula kha an tlawh ta hlawm a, an ti ti pui a, a dam thei ang berin chanchinte chu an hrilh ta a; mahse a ngaihzawng a tel ve loh avangin hlim hmel a pa thei ta chuang lo va; a hmel en mai pawh hian a khawngaihthlak hliah hliah hian a lang a; mahse a ṭhiante khan an theih ang angin an kawm hlim hram hram zel e.

Ni khat chu a tlangval ngaihzawng Darlianchhunga thihna hmun ngei zu fan ve a châkziate chu a sawi ve a, savaa chana zu thlawh vang vang a, a hmun thleng thei kher lo mah se, a lan theihna tlanga Eden ram tal thlir a a chakzia chu hlain a phuah ta a ni.

"Ṭhiani, a lang tlang a awm lawm ni ?
Huiva chang i, thlir ka nuam thlangkawrvai khu;
Eden ram ropui ka di zalna" a ti ta hlawl mai a.

Pasal sun ang chiah mang a khawsa a, sum pawh a khuih duh lo va, lu hram ve-ruin tumah pawh pawl lovin a vei ta veng veng reng mai a. A nu pawhin a mangan pui ta hle a, a changin a zilh hauh va, a changin a khawngaihna a ti lang thin a; a engamah chuan kori a tu thei si lo. Ni khat chu a nu chuan "In sum hram hram la, hlim takin thiante pawh kawm ve la, a zah pawh i zak vozai tawh lawm ni? I zahpuiawm rum rum tawh alawm, pasal sun ang hrima hetia awm tak reng mai chu; mite pawhin mak an ti dawn tea che a nia" tiin a zilhhauh ta a. Ani chuan hlain :—

"Ka dawn ang chunnun i dawn lo ve;
Kumsul veia nunhlui thar leh tur reng hi,
Nau ang tah kei zawng ka hmachhuan e"

tiin a chhang leh ta then mai a; a nu pawh chu a ngawi leh ta vang vang mai a, a khawngaihna chu a zual leh ta zawk mah mah mai a ni.

A thiante, nula leh tlangvalhoin tihhlim tumin an kawm thin a, mahse an tihlim thei hlawl lo mai a, an mangan pui ta em em mai a. Ani lah chuan tlawm leh zah pawh a dawn hlei thei bawk si lo va, an biakna erawh chu

a theih ang angin a chhang ve hram hram zel a; a rilru chu Eden rama an hnutchhiah taka khan a luahkhat tlat mai si a; englai pawhin a mitthlain a hmu thei reng a, a aw rite pawh a thinlungah a cham reng mai bawk si a; chu achhapah a thlalak kha a duh hun hunah a en thei bawk si a, a khal reng mai nghe nghe a, chu chuan a rilru a lak nasat em vang niin an hria a.

Ni khat chu an khaw tlangval nuihza siam thiam ber ber an insawmkhawm a, tihhlima tih nuih ve an tum ta a.

Nuihza chu an han siam a, an nui dar dar reng a, ani chu a nui ve thei hauh lo mai a; mahse fiamthu nuihzatthlak tak tak chu an siam zui zel a; vawikhat chu a nui ve ta hawk mai a. Mahse a tlangval mitmei kha veng niawm takin amah a theihnghilh vanga nui a nih lohzia chu hlain :—

"Rual tawnah nau ang ka nui na a,
I biahthu leh sakhming ka nghilh hlei nem le;
Thinlai lung rukah ka vei reng che" a ti leh ta zel a.

Chutichuan Thluaiteii chuan tlangval chu rei tak a sûn a; a laichinte leh a chhungte pawhin an buaipuiin an khawngaih em em a. Hun a inher zel a, a lo inngaihtuah fim thiam ta deuh deuh va, a tawpah chuan "Ka thi ve

thei si lo va, ka dam reng si chuan ani suna khawtlai chu ka tan thil rethei h thlak, sawtna tur awm chuang si lo a ni mai a, ka tar hun leh ka nu leh pa min thihsan hun tur han dawn piwhin ka tan thil hrehawm thlawn mai a ni e. "Ka di khiang lo awi la mi tawnah," a ti bawk a, ani a boral tawh si chuan lenlai hi dinthar leh hram zawk ila ka tan a ţha zawk ang." Ngai mah ila lunglen chu ban tum hram hram ila a ţha zawk ang," a ti a, a intihlim ve leh ta hram hram a.

A rinawmzia kha tlang hriat a lo ni. bawk a, tuman an hnualsuat lo va, an khaw tlangval pakhatin nupuiah a nei ta a, fanau maltluan chawiin Pathian malsawmna a lo dawng ta a ni. A tar thlengin mi rethei a ni lo va, mahni tawkah chuan khawsa thei pâwl tak an ni ta zel a ni.

Darlianchhunga hi France ram kal thite lungphuna hming ziak 2 na a ni. France rama kalte hian 1917 June ah Aizawl an chhuahsan a, 1918 June-ah bawk an lo kir leh a; kum khat chiah an thang a ni.

MI RINAWM PAHNIH

He mi rinawm pahnihte chanchin hı a ṭawi thei ang berin han ziak ila, a dang chu suangtuahnain kan hıe thei ṭheuh âwm e.

Indopui II hma lawk khan Tuirini lui chhak Lenchim khua leh Tuirini thlang Phulmawi khua (lal hran khuate) chuan, kum khat chu, chu lui chu vât thlain lo an nei ve ve a. Lui kam bul neite phei chu duh duhin an inauvin, an inbe tawn phak a. Luipui phai a nih avangin, chhun nisat zual changte chuan lui ah chuan an zu inbual ṭhin a. Ni khat chu Tuirini vât thlatu, thlang lam pang zawka nufa luia zu kal leh chhak lam kam vât thlatu tlangval pakhat nen chuan an intawng fuh hlauh mai a. Hlim taka an ti ti zawh chuan mahni lo lam pan chuan an kir leh ve ve ta a. Tlangval khan thlanglam rala nula kha a vawi khat hmuhna ni mah sela a mi duhzawng mi tak mai a ni a, vawi khat tal hmuh leh chu a tum rilru ta ran a. Luiah chuan a kal fo mai a; mahse luiah chuan a tawng fuh thei ta hauh lo mai a; chhuanlam siamin an lovah chuan va lên chu a tum ta zawk a. Nikhat chu chaw chhun ei huna an chi neih loh chu chhuan lamin, ral leh lam nufate lovah khan a va kal ta chawt

mai a. Nula nu chuan, tlangval chu ṭha takin a lo bia a, an hlim hle mai a; nula erawh chu an bulah chuan hlim hmel pu tak siin, ngawi-rengin, a nute titi chu a lo ngaithla ve a. Nu-fate pa kha chu Sangal khawng hranga bel-rawhmual kil, pa. thiltithei tak, hausa tak, a hming phel chu a hriat fo hnu a lo ni reng mai tih a han hriat veleh chuan, chu nula chu nupui atan a duh ta em em mai a, a hmelte chu a han ntitsir ngun zual ta a. Nula hâng lam deuh ni mah se, mi fel tak leh ngaihnobei tak niin a hria a, a neih theih dan kawng chu a rilruin a suangtuah ṭan ta mai a, nula nu nen khan an titi dun zel a, nula nu chuan n ṭul ziate a hrilh tel nual a. Tlangval chuan, anni chu an âwlzia leh nufate kha puih a hnial loh zia a hrilh a. Nula nu chuan, "Min puih peih phawt chuan kan lawm ngawt ang chu" tiam-thu nui chung si hian a han ti a. Tlangval chuan an khua aṭanga khaw hrana mi puih tum chuan a inbuatsaih rilru ta a ni.

A tukah chuan nufate kha feh turin an chhuak leh chu lo kha an zu thleng a, thlam an lut chauh tihin, tlangvalpa kha chawfun akin an lo lam pana lo kal nula chuan a han hmu ta a. A nu hnenah chuan, Ka nu, en teh, saw pui a lo kal tak tak roh," a han ti a. Tlang-valin thlam a lo thlen chuan, nula nu chuan,

"Engah nge i lo kal tak tak mai ni, ka han ti-fiam mai mai a nih kha, kan ṭul bik hlei nem," a han ti a. "Kan ṭul in tih tawh kha, ka lo kal laklawh tawh si a, vawiin chu ka pui reng reng ang che u," a ti a. Nula khan, "Chu tlangval chu kan la inhre ngai si lo va; engtiziaa mite rawn pui peih tak tak nge maw a nih chu aw!" a ti rilru neuh neuh va. Rei lo teah chuan hlo thlo tur chuan an bungho ṭan ta a. Tlangval khan hlothlawh a lo chak hle mai nghe nghe a. Chawfak a lo hun ta a, an chawfak laite chuan nula nu leh tlangvalpa kha an titi dun a, nula erawh chu an biakna rul tawk chauhvin a ṭawng ve ṭhin a. Tlangval chuan nula chu a ngaina lehzual ta deuh deuh mai a, hetianga ka duhzawng leh, tiang nung-chang pu hi mi dang kan Zoramah hian an awm âwm lo mang e, a ti rilru ta a ni. An nufa mithmuhah chuan a nungchang pangngai aia lêt engemaw zata ṭhaa nun a tum ta a ni. Tlai lam a lo ni a, Iosûl hawn te a lo hun ta a; mahni khaw lamah chuan an hawng ve ve ta hlawm a.

A tukah chuan nula nu chuan a fanu hnenah chuan, "Chêmte, nimina tlangval min puitu tha kha va sût leh mai teh, a tí âwm lo êm mai, zah pawh a zahthlak deuh roh ve, hriat ngai hleih loh, lo pawh la zo bik si lovina han

inpuihte chu: saw an chhungte dang pawh an feh saw," a ti a. Nula chuan a zah avangin a hreh hle mai a; mahse a nu'n a tirh miau si avangin a kal lo ngam si lo va, a kal ta hram a. Chu tlangvalte thlâm, nulain a va thlen chuan an lo la bung hmaan bik lo va. Engtiziaa lo kal nge i nih ? tia an lo zawh chuan nula chuan, "In tlangval nimin khan kan lovah a lo feh a, kan nufa ni hnih thlawh lai min han thlawh sak duai mai a, ka nu a lawm em a, chak lo hle mah ila, kan lawm entir nan, an lo va thlawhpui ve reng reng rawh min ti a; ka lo kal a ni," a ti a. Anni chuan, "Puih kan ngai lo ve, min puih tlukin kan lawm tho tho ve; i nu amah chauhva a bung tur chu a khawhar ang e, baw leh zawk rawh, ṭawngthuchhelo keini chu thlotu kan ṭhahnem deuh va, kan awl viau asin, in ṭul hle phei chuan a la rawn pui leh zawk dawn che u nia," an ti a, Nula chuan, "Ka nu'n min tir a ni si a, ka hawn leh mai zawngin min lo kam khat ang a, nute thu awi lovah min puh ang asin, vawiin chauh chu ka lo kal tawh si a, in zingah min buntir ve hram rawh u," zaidam takin a han ti a. Anni chuan, anih leh bung ve ta poh che an ti a, an bungho ta a. Chu nula chu hlo thlawh pawh a lo chak kher mai a, mipa naran phei chu tlukin an hria a, moau atan an ît tlang ta hle nghe nghe a. Tlangval khan, "Belrawhmual kil fanu nge

nge, niminte kha chuan zakzuma ka hriat tehlul vei nen, a ṭulah meuh chuan theih a ngai lo hle mai a, nupuiah chuan a tlak ber pawl chu i va nih tak em, nang neitu hi chu an vannei awm mang e, a ti rilru leh ta zel a.

A tukah chuan tlangval chhungte khan, Nimin min rawnpui tu nula tha kha, va sut leh rawh, an ṭul awm tehlul ren, a lo feh ve ṭalh si a," an ti a. Tlangval chuan a va pui ve leh ta a. An inlawm ṭan chu a ni ta mai a. Chutichuan, hlo thlawh chhung chu an inlawm khawchhuak ta zak mai a. Tin, favang awllen a lo thleng a, an inlawm chu a tawp ta nih a. An inlawm chhung khan, inngaihzawn thu emaw, inneih thu emaw an sawi dun ngai hauh lo mai a, tlangval khan pawi a ti hnuhnawh leh ta deuh hle mai a. Nulate khuaah chuan nula kha rim turin a zu zin ta a. Nula chhungte kha an lo ṭha hle mai a, buh lak huna inlawm leh thute an lo sawipui hlut a. Ani tlangval kha chuan buh lak hma ngeia inneih a duh rilru ta zawk tlat mai a, a rilrute chu nula nu hnenah khan a sawi vel a, ani chuan a hnial lem lo na a, buh lak zawh kun ni se an ti deuh tlat a. Nula erawh chuan a nu leh pa remtih ang ang chu zawm a tum a, engmah he mi lam kawngah hian sawi a nei ve ngai lo a ni.

Tin, tlangval kha an khuaħh a hawng ta a, a ṭhian pakhat hnenah thu awmzia zawng zawng chu a nu leh pa a hrilhtir a. Anni chuan, an fapain a lawmnu a duhzia an hriat chuan, nula nun dan kha an lo hre tlang tawh bawk a, an fapa tan chuan theihtawp chhuaha an khaw pa fing ber beite palaia kaltir nghal an rawt ta a ni. Palai an tirh rual chuan tlangval chu a kal ve leh ta a ni. Tlangval chuan nula (a lawmnu) kha, a palai ten a nu leh pa an beih chhungin a lo titi pui ve ṭhin a. Nula chuan a lawmpa hnenah chuan, "Kei zawng ħetiang thu hi min sawipui a ṭul lovin ka hria, ka nu leh ka pain ka tana ṭha tur chu an hria a, anni tluka min hmangaihtu hi khawvelah an awm lo va, duat taka min lo chawiliantu, ka nu leh ka pa thu thu hian kawng engkima awm ka lo tum tawh ṭhin a; an lungawizâwng hi ka zawm tur chu a ni mai a; an thin tinâzawnga awm hi ka la tum ngai lo va, mi duh der ve tak meuh i nih chuan, an mahni hnenah nangmah ngeiin sawi pawh sawi ve la a ṭha zawk ang," a ti a. Tlangval chuan a lawmnu rinawm zia a han hriat chuan, a ngaihsan phah lehzual ta a. Nula nu leh pa chu a bei ṭan ve ta zawk a. Nula hi Chhunthanga Chhangte Phulmawi belrawh mual kil fanu Chhungi a ni a; tlangval hming chu Liana a ni.

Chutichuan Liana leh a palaite chuan, an finna leh an ṭawngkam thiam zawng zawng chu thuhnuairawlh taka an hman hnu chuan, Chhungi nu leh pa chuan an fanu chu bul lak zawh a pasal nei tur chuan, reiti awm taka an insawi ve ta a. Mahse Liana chuan hun kâr nei fe a la nih avangin inṭhulh leh theih mai a hlau va; Favang chhung ngeia inneih chu a ngen ta ngat ngat mai a, an palaite pawh chuan theihtawp an chhuah zui zel bawk a. Tin Chhungi nu leh pa pawh khan hmalam ding engmah an nei thei ta lo va. Buh lutu bel an neih sik si chuan, an nupa atan buh lak ringawt pawh a harsa lutuk dawn tih chu an chhuanlam la neih chhun a ni ta a. Liana chuan, "Chhungi hi min neihtir phal phawt chuan buh lâkte chu anni nupa tar lam ngaihtuah a ngai tawh lo vang" a ti a. Khutiang lo zîngtê te chu kan lo nen kan kawp zo vek mai ang; an duh phei chuan an lo chu kan zo hmasa ang tiin a palaite chu a sawitir leh ta a. Tin, fapa nei lo an ni a an fapaah pawh ṭo nghal ka tum nghe nghe asin tiin a sawi teltir bawk a; tun hnuah pawh anni nupa tan hnathawh a ngai lo vang, keimahni nupain kan chawm zui ang, a ti leh zel a. He thu hi an hriat veleh, Chhungi nu leh pa chuan, "A ni tak alawm, keini fanu chhete chuti taka lo duh der ve chu eng atan nge kan

phal loh teh lul ang. Liana chuan kan fanu hi rem a tih hunah leh a duh hun hunah nei rawh se, min duhtu apiang in sawn thei zel mai si a, kan harsatna te in hriat thiamputu hi a lawm kan thlakhlelh ber tur chu. Inneih in duh hun chiah pawh chu Liana chuan hun sawi rela, kan lo remti ve mai thei ang. Hei le, chhungkhata inziam pawh in duh tak tak dawn a ang ta hle e," an ti a.

Tin, Liana pa laite chuan Liana chu thu awmzia zawng zawng an hrilh a, Liana chu a lawm em em mai a, a palaite hnenah chuan lawmthu te a sawi a. Man chungchang sawi turin a tir leh ta a. Man lam chungchang thu-ah chuan, mi naran lo ngaihah chuan remti ta rau rau si, Chhungi nu leh pa chu ngenngawl hlein an lang a. Palaite pawh chuan Liana hrilh chu an huphurh hle mai a. Mahse, Chhungi thuam tur an hriat hnuah chuan an rilru chu a dam ta huai a, Liana hrilh hlan an nghakhlel ta zawk a. Liana râwn lo chuan man pawh chu Chhungi pa tih ang apiang chu lawm takin an pawm ta zel mai a. "A hun tur terawh chu Liana'n tuk rawh se," an ti a. Liana'n man hi a lo hriat chuan, a sawisel duh lo na a, tam a ti rilru hle a; mahse, Chhungi thuam tur—Darbu, Darkhuang leh Puan thulkhung 50

sia tam, Tangka fai nen a pan a phal tih a hriat veleh chuan man bi chu a tlem lutukin a hre ta zawk a; Sechalin an lawi dawn tih a hriat leh lek phei chuan, mak a ti a, a lawm rilru ta hle zawk a ni. A puan chhawm tur pawh a man chuan zuk tum zo lo va, a ti rilru ta zawk a.

Chutichuan, inneih hun chu an rel thlu a, hapta hnih han inbuatsaih a, thawk thla leh tur chuan Liana te chu an hawng ta a. An nu leh pate ve ve kha chu Pathian thu awi kan tih angte hi an ni ve lo va, khaw khat mi ṭha zu leh sa duh duha tlan ṭhin an ni a. Anni pahnih erawh an ni ve lêm lo va, nu leh pa thu awi thei mi tak an ni ve ve a. Liana te haw hnu chuan Chhungi chu a inngaihtuah ta a; Liana hi pasal tur enin ka lo en ngai si lo va, kan innei dawn chu a ni ta mai si a; ṭhian ṭha ang chauhvin ka la en ta fo mai si a, ani lah hian min hmangaih tak tak niin a lang si a, amah hmangaih thiam ve hi ka hupphurh zawng tak a ni ta mai a. Liana hi a phu ang tawkin ka va han hmangaih thiam ve awm lo êm! Ama che dan aṭangin ka zir ve zel a ni ang chu, a ti rilru ta nep nep mai a. Liana lo kal leh hun chuan intihpachana, hlim taka kawma lo biak ve sauh sauh chu a rilruk ta a ni.

Liana te chu Chhungi nei tur chuan an zu ṣakte a thlum tawh avangin kal a hun ta a. Mahse an khuate chuan nghalrual an rama lut an hual dawn avangin, buh lak chawhnueh atan leh Chhungi te sahrang hleh ve atan tiin Liana chu a thawk chhuak ve ta a, a tuk chu innei tura kal hun tur a ni tawh bawk a. Liana sa hnu chhui lai chuan, thian pakhat kut palh a tawk a, kâ pawh chinawn hman lohvin a thi ta mai a. Liana hun chu laklawh an tihpui bawk a, khaw pumin an tuarpui nasa em em mai a Liana thih thu chu Chhungi te beng chu a zu thleng ve ta ngei mai a. Nula zakzum, intih-pachana hlim taka Liana lo biak tuma, lo thlir rilrutu thinlung chu a â ta mup mai a; a lung-chhe lo ni lovin, ṭah nachang a hre ta lo a ni. A tak a nihte a han ring lo leh rih thin a. Mahse lehkha chiang tawk taka ziah a ni si a, rinhlelh rual chu a ni thei si lo va. Chhungi chu a hawi a hawi a, a rilru ngaihtuahna chu a lo diag ṭan ta a, heti hian hla a phuah a :—

Ṭêk ang mi deng lung ka mawl zo ta,
Kamkei lian râl chengrang lungmawl a tawng e;

Khuandimna changsiala nun seina, tiin a ṭap chhuak ta phawng mai a. Chutichuan Chhungi chuan a rin aiin a tuar thiam ta lo va,

chaw pawh a ei thei ta meuh lo va, Liana nena an inlawm dunna lote kha hmuh a châk a, buh lak hun chu a nghakhlel ta em em a; mahse zuk hmuh meuh chu a huphurh deuh bawk si a ni. Buh lak chu a lo hun ta a. Chhungi chu a nu nen an feh dawn ta a. Zanah chuan a muhil thei lo va, a tuk zing chu an feh hun a ni si a; an han feh chhuak chu mittui nen khaw hmufiah lo chungin Chhungi chu kalkawngah chuan a in pal thla hnawk hnawk mai a. A nu chuan, "Chemte, zawi tein kal rawh," a ti a. Chhungi chuan zawih leh zawih loh a dang chuang lo asin, khua ka hmu fiah lo a ni, a ti rilru a, tichuan hlain heti hian a han ti ta a.

Pheilai ramṭuan tukin vawr ka thiam nem maw.
Ramloh lam kawi bawâr khawthim ka dai e;
Chhingmit chhakṭiang kawl ang eng lo ve,

a ti a. Chhungi te nufa chuan Tuirini kama an thlâm chu an zuk thleng ta hlawl mai a. An nufa khua chu a harin an hrilhhai hle mai a. Chhungi chu a han hawi vel a, a mittui chu a tla zawih zawih mai a. Liana te lo kha a han thlir a, a hmu fiah thei lo va, Thlâm a han lut a, a ṭhu hnawk a, thlâm chu a hlui ṭhing ṭhiapin a hmu a. Khawvelah hian a malin awm

in a inhre ta a, heti hian hla a han sam leh ta a ni :—

Luipui kam bûkthlâm i riang ve em?
Hmânah lungdi kimte'n chhawnrawl kan
fak lai,
Nghilh lai thiam bikin ka riang lo che,
a han ti a. Ral leh lam a thlir a:—

"Ram loh bukthlamah ka hawi vel e,
Luipui raltiang zate'n nui hi tuva tu inna;
Fan ruai rual Siali'n ka nuam mang e," a
han ti leh a. Chhungi leh a nu chu an bung ṭan ta a. Mahse, Chhungi chuan buh chu a la hlei thei lo va, a nu chuan a khawngaih em em a, a mitmei reng a, tihhlim tumin a titipui hram hram a; mahse, sâwta ram chu a awm thei chuang si lo va. Chhungi chu Pathianin Liana hmangaih din a zirtir ta emaw tih hial turin a lunglen chu a zual ta phut phut mai a, ama duh thu angin engmah a ti thei ta lo va, a ngaihtuahna chu a dîng em em mai a, hla a han siam leh ta a :—

"Min hnem thiam lawm ni, ka chung
Khuanu,
Sawmfâng par lâwr awmhar siali ka riang e;
Thinlai zochhum zîng a zual tual tual," a
han ti leh ta chawt mai a ni. Chutichuan, a nu hnenah chuan, "Ka nu chaw i fak tawh

mai ang, a hun tawh e, kan thlen kha a tlai êm a lo nih hi, mi pawh chaw ei turin an in-au tawh alawm," Chhungi chuan a ti a. An nufa chuan thlâmah chuan chaw fak turin an kal ta a.

Chhungi chuan a ei thei ta hauh lo mai a, a lem hram pawhin a puar chuang ta lo va, thilna Liana hnena kal ve mai a chak ta a. Chau tih hriat rengin thlâm chhuatah chuan a bawk ta ngât mai a.

Chhunrawlin lairil a fang nem maw,
Lunglen ṭampui ṭangrualin kei mi nuai e;
Thla ka fam mai awm e nang vangin, a ti leh a.

Chhungi chu a intihlim hram hram a, a nun a khawngaihin a buaipui lutuk ang tih a hlau va, theihpatawp chhuahin a intipachang a, buh a la ṭha thei lo deuh tih mai loh chu Chhungi tawrhna âwm dang chu a nu chuan a hriatpui thei lo a ni. Mahse, chawfak khamah chuan Chhungi te nufa chu chawhma ang bawk khan an bung dun leh ta a. Rei lo teah chuan Chhungi khan Liana chu a kianga buh la vein a hre ta tlat mai a, a tak a ni lo tih reng a hre ta hauh lo mai a. Liana thih pawh chu a hre ta reng reng lo mai a; a takin an inlâwm

a, buh an la dunah a ngai ta tlàt mai a, buhvui chu a hlep bawrh bawrh mai a. A nu chuan, "Ka nau tê chu a va fel ta em, chawhma kha chuan buh pawh kha a la thei meuh lovin ka hre si a," a ti rilru a. Chhungi chu a chak tak em avangin êm chu a vawm khat ta mai a. Liana hnenah chuan, "Thlâmah i chhung tawh ang hmiang," a han ti a. Liana chu a lo awm ta si lo va. A tak a ni lo tih a han hriat chhuah ve leh chuan, "Awi ka nu, a nâ êm mai," tih leh tlûk chu a rual ṭa a. A lukhumin a hmai a hup a, thei leh thei lovin a ngîk ta feih feih mai a. A nu chuan, "Chemte, Rulin a chu che em ni ?" a ti a; a chhang thei si lo va. A nu chuan a fanu bul vel te rûl awm leh awm loh a han zawng chûk chûk a; mahse engmah a hmu si lo va, a ngaihna hre lovin a hawi a hawi ta mai a. A fanu chu a khawngaih avang chuan a mittui a tla ta hial mai a, tihngaihna lah chu a hre der si lo va. Chhungi chu chaw bel hmin dawn laiah chuan a lo harh a, a nu zawhna kha hlain a han chhang ta a :—

Ka nu, lunglen vang a lo ni e,
Chhunni titawi Liandang rauthla ka kiangah,
Sawmfang par lawrin ka lo hmu e, a han ti ta a, a nu chu a ṭap ring zawk ta mah mai a. Chutichuan, a nu chuan, "Ti rawh Chemte, i hawng mai ang; keini nufa hian eng kan

thawk kaw chuang lawng e. I pa'n la zuk thawk rawh se," a ti a, an hawng dun ta a.

Kalkawngah chuan Chhungi chu a chau em em mai a, a kal hlei the lo va. A mittui a tla reng bawk si a; kawng ko sang laite chu a han bawh leh nawk nawk thin. Liana khan min han kai mai sela aw, a ti rilru hial a.

A siang lam rawn zalam ka kal thiam lo,
Ka tlu ruai e, awmhar siali ka riang e;
Awi a na, mi u ka ngai mang e, a han ti a; Ni tlak rualin in an thleng thei ta hram a.

Zanah chuan Chhungi chu a muhil hlei thei ta lo va. Hlain :—

Zantiangah lunglen a zual chuang e,
Tha leh zungzam a rawn chhui lung ka mawl e;
Tinkim ka dawn vel ka chhing thei lo,

a han ti leh ta a. Zinglamah chuan tlem a han muhil tan ve a. A mumangah chuan Liana a lo hmu a, an lo hlim dun em em mai a. Mahse, kawl a lo eng a, Chhungi chu a han harh ta hlawl mai a, a mumang a lo ni reng mai si a, a rilru chu a buai ta rum rum mai a, hlain :—

Rauthla lêng darang ka tawng leh thin,
Kâwl a eng e, ka lunglam vai e mi u,
Ka dawn sei ngam lo ve kan nun hi,

a han ti leh ta a. Chutichuan, Liana chu Chhungi chuan a mangah a hmu zauh zauh ta reng mai a. Liana hmuhna a nih avangin mut-hilh theih ngawt mai hi a duh a; mahse nun-hlui a dawn kual vel a talakah a muhil thei thin si lo va. Zini a muthilh tlai avang chuan tuk khat chu a mu rei ta hle mai a. A nu chuan a damsam lo emaw a ti hial a, a han kai tho va. Chhungi chuan a mangah Liana a hmu a lo ni a, a mang tawp ta mai chu Chhungi chuan a ui em em mai a, a nu hnenah chuan,

Ka nu, ka zâl lai mi tho lo la,
Hai ang thang chu Ainawnpâr chân ka hlau e;
Tawnmang lam tê chang hi ka chan tawk,

a ti a.

He mi a'ang hi chuan Chhungi chu mu rei mah se a nu chuan a kaitho ta ngai lo va. A kum leh chuan zo lam lovah an nei ta thung a. Chhungi chuan a tuar ngai chu a la tuar reng hian a nu chuan a hria a, a fanu chu a khawngaih em em mai a, hna tinreng maiah chuan awltir zel a duh ta hial mai a. Chu chu Chhungin a han hriat chuan a nu hnenah chuan, "Ka nu, mi buaipui duh tawh suh khai, ka tuar tuarin ka han tuar mai ang e, engtia tiha sawt tur ka ni lo ve; kei pawhin ka duh-zawng a ni zozai bik tawh lo a nia; mahse, ka

rin loh hlanin ka kawchhungah a lo thawk leh thut mai ṭhin a, ka hriat loh hlante hian ka lo inhnîp leh hlawp hlawp mai ṭhin a ni," a ti a. Mahse, a nu chuan a khawngaih zual tulh tulh mai si a; Tuirini kam kan zu nei ta kher kher kha a va pawi em, te a han ti rilru leh rih ṭhin a, sawta ram a awm thei ta si lo va.

Ni khat chu an Zo lo thlamah chuan Chhungi chu amah chauhvin a ṭhu a, Liana kha a ngaihtuah leh ta chiam mai a. A rilruin, "Aw, min ngaih tehlul vei nen khan, ka han hmangaih ve ṭan dawn chauh che a, heti hi i ni leh ta mai mai si a, a va pawi tak em! Ka ngaih che hi a reh thei ve thung awm lo mang e, nang ngaia lan teh fo lah chu a mawi zozai dawn si lo va; ngai chung reng che hian ngai lo awmin ka awm dawn zawng a nih hi," a ti a, hla a siam leh ta a :—

"Zokai bûkthlâmah thu di kan sawi,
Min chhang lo ve Liandâng nau ang i nuar e;
Ngai chunga lunglen ka bâng tur chu," a ti leh ta veng veng mai a. Hun chu a lo rei ta deuh deuh va. Chhungi chu Liana te khuaa miin an zuk nei ta a. Fapa pahnih leh hmeichhe pahnih a nei a, a vanduai asiamin a pasal chu a thi leh ta hlauh mai a. A fate chu a ṭulpui ta a. Chhungi chuan rethei a inti em

em a, a fateho chu Pathian ṭanpuina lo chuan tihpuitlin zawh pawh a zuam lo va, heti hian a han ti leh ta a :—

1. Mimang ka piang ve e khuavelah,
Dar ang len lai tawn ni awm lo tê hianin;
Chhiar tlang ậr ang kumtluang vai ing e.

2. Hnam tin malsawmtu ka chung khuanu,
Min thlirpui la ka hrai riang zuapa chham hi;
An hmatiang zalam chhun êng ang che,

tiin.

Pathianin a ṭawngṭaina chu a chhan sak a. A fapa upa ber chuan nupui neiin fate pawh a nei a. Chhungi chu a fapate nen 1963 khan Aizawlah an pêm thla ve ta a. Kum 1972, June 11 ah a boral ta a ni.

HLA RILRU HNEH THEITE

Mizo hla hi a thu a ţhain rilru te a hneh thei em em a. Mi a tilawm nghal thei a; a tithinrim nghal thei bawk, chutianga hla, rilru hneh theite chu hengte hi a ni.

NIHNUAIA HLA

Ni khat chu Khawruhlian Lal Pawibawia inah Zu Runpui an kai chhuak a, a in khatin mi an awm a. Pawibawia chuan a tlangaupa Nihnuaia chu a awm ve lo tih a hriatin a lawm lo va. Hetiang ni chuan tlangau chu tel ve ngei tura ngaih a ni a. Pawibawia chuan, "Nihnuaia va ko vat teh u! Engatinge a awm ve loh? Ka vaw nek teh ang" a ti a. Nihnuaia chu an ko va, "Lalpa a thinur hle a ni, vuak nek a tum che ania! lo tlân vat rawh" an va ti a. Ani chu hmanhmawh takin a lo tlan a. Pawibawia chu Nihnuaia lo chin thluk tumin, Luhkâah a lo ding a, a Tumpang sial chuan, Luhkapui hnuaiah a lu a lo lei buk buk a. Lal kawt a thlen veleh Nihnuaia chu a lâm a, phar chungin Lal chu a pan a.

'Chung Pathianin Di-ai vawr rawh maw,
Thangkampa Huanglai mawlin lu lei thul e;
Kawla vui tûm Pa hrang thangkimna'

tiin a hla phuahchawp sa chungin Lal chu a pan a. Pawibawia chu, chu hla chuan a tilawm ta em em a, vuak nek ahnekin, "Nihnuaia hi Zu Nopuiin lo tawk vat rawh u, No hnihin," a ti ta zawk hlauh a ni. Lal ropui pawh hla chang khat chauhvin a tinêm thei a nih chu!

BAWKCHUMA HLA

Kum khat chu Suakpuilala Reiek Lalpa chu, a Pa Vuta khua Zialung (Biate) ah a zin a. Zialung hla phuah thiam, Bawkchuma chuan a lo phuah ta mai a.

'Thlangtiang Rengpui zing lo zin Zialung tlangah,
Lallianchhumpa lallai i rawn dil em ni ?' tiin.

Reiek Lal chu a lungawi lo hle a, Hlain :—

'Lallianchhumpa lallai ka dil ahneh chuan,
Ka rûn hlam sawm lâm ang zu en rawh'

a ti a.

A hawn dawnin Suakpuilala chuan Bawkchuma chu a khuaa zin turin a sawm a. Ni khat chu Bawkchuma chu, thian pakhat sawmin zin a tum ta a, a chhungte leh a thiante chuan, dama a lo hawn leh an ring lo va. A hnenah, "Zin suh. Suakpuilala kha i tithinur hle ania, a lo vaw hlum ngei ang che," an ti a; mahse, a zin lui ta tho va. Reiek khua chu a zu thleng tak tak ta a ni.

Suakpuilala chuan, a khuaah Bawkchuma a lo kal tih a hriat veleh, Zu a kaichhuak a, Upaho leh thian thenkhat a sawm a, anniho chu thingfak thutphah theuh turin a hrilh a. Bawkchuma chu a ko ang a, a tithinur ang a,

'Vaw rawh u' a tih veleha vawhlum mai turin a hrilhlawk diam a. Bawkchuma chu a ţhian nen zû chhim turin an sawm ta a ni. Bawkchuma chu zu an lo pe vat a, a in zawh veleh, Suakpuilala chuan, "Bawkchum, in khua, Zia lunga ka lo kal laia i hla phuah tê reuh kha sawi la, han lâm teh' le," a ti a. Bawkchuma chu a ding a, hla a han sawi ta a,

'Thlangah zuk thlir ila, sawngkâ Vaipuan in zem,
Siahthing Lelthang awih hnu, sumtualah tlar bung e,'

a han ti a.

(He hla hi Lianchhiari hla emaw ti kan awm nual a, Mahse, Bawkchuma hla a ni zawk. Lianchhiarin Dungtlang aţangin Chhingzawl a zuk thlir tih chu kan hria; mahse a ngaihzawng pa Chawngfianga hian Vai puan a nei lo va, a kawtah Seluphan phun tlar turin Khuang a chawi bawk hek lo).

Suakpuilala chu a meng dul ta ruih mai a. (Suakpuilala hian vai hausa tak pakhat ţhianah a nei a. Chuvangin, a leikapuiah vaipuan a zar duah ţhin. Tin, a kawtah seluphan a tlar ţhut bawk a; chu chu hlain Bawkchuma hian thiam takin a han phuah ta a ni).

'Siahthing tualṭo zu hmu i, tu Rûn emaw?
Khuaẓa biak vel Kalkhampa Sai tar mawia—
A ha zar de du ngai e' a han ti leh a.

Suakpuilala chuan. "Bawkchum, in khua nge nuam kan khua," a ti a.

'A ngur siam sa khua nuam lo reng a awm lo,
Hraichawi laitual an lenna khua zel a nuam,
Zialung e, ka khua ngai ing e' a ti ta a.

Suakpuilala chuan, "Bawkchum, eng ti tura lo zin nge i nih ?" a ti ta a. Ani chuan, "Chi seh kan nghei a, Dâp chi ten ve kan rawn tum a ni," a ti a. Lalpa chuan, a upate hnenah chuan "Anni ṭhian dun hawn khawp chu in thawh khawm thei mai lawm ni ?" a ti ta a. Dap chi, khâwn hnih khatin an thawh khawm a, an ṭhian dunin bawmrang khat ve vein an phur haw ta a ni. Hla hian Lal ropui tak pawh a lo hneh ṭhin reng a ni.

DARPAWNGI HLA

Ni khat chu Lal ropui Zawlnghak lal Liankhama hova Zu innaah Darpawngi a tel ve a. Lal in hmain tuma'n zu an in thei ngai lo va. Darpawngi chuan Zu No a la a, ama thuin a thal dawn ta mai a. Liankhama chuan, "Darpawngi rawk rawk hi" tiin a han vin a. Darpawngi chuan, Hlain —

'Hmartlang Sirvate mah hian,
Partin thang zu a dil e;
Khuazu that Pa Ningzu ka rawn dil che'

a han ti ta a. Liankhama chuan "I duh tawkin thal rawh" a ti ta mai a. Darpawngi chuan lal in hmain a duh tawkin a thal a, a in ta a ni.

Hei hi lal tel reng si a, lalin zu a in hma a, Zu in an hriat chhun a ni. Mi dang reng reng lal in hmain Zu in an la awm ngai lo.

SAIKUTI HLA

Saikuti pa'n Saikuti u nupui tur khual khuaa mi nula an be rem tawh a, an hawng a, man atana an pek tur Sepui chu Sakeiin a lo seh hlauh a, a pa mangang chuan 'Saikut, hla dang pawh i phuah fo va, kan Se chungchang hi i phuah thiam loh chuan, ka lungawi thei lo vang, phuah rawh' a ti a. Saikuti chuan,

'Chhingkhuala mi dawi ang kan zawn laiin,
Kan changsialin kamkei lunglian ṭam lai a
a tawk e'

a han ti ta zeih mai a, heta tang hian a pa'n a hal (hua) duh tawh lo a ni.

Saikuti hi zu hmunah a lâm ṭhin a, nu leh pa pawhin an hal zo lo va, an sezawl chhuah tawh a ni a. Khual khuaa a nuṭa, a u chuan, a lo râl huat em em a, 'Ka nu leh ka pa hi chu an va â tak em! Heti reng renga Saikuti an zalentir hi ka ngai thei lo tawp mai. Ka zin ang a, ka va vaw nek mai dawn em ni chu aw?' a ti ṭhin a. A lo zin ang a, kan mualpho za ang tih an lo hlau rilru hial ṭhin a ni.

Ni khat chu Saikuti u chuan, a Savawm kah a âl dawn a, Saikuti chu a Savawm aihnaa tel ve turin a sawm ta a. A nu leh a pa chuan "I u' hian Savawm aih lawmpui tura sawm che

a ni lo, in va intimualpho chauh a ni ang, mipui zingah a lo ching hrep dawn che a ni. Kal reng reng suh," an ti a. Ani chuan, "U tena mi sawm na na na chu ka kal dawn a ni," a ti tlat a, a nu leh pa pawhin an hnial zo ta lo va, a kal lui ta a ni. A u chuan, Saikuti chu a lo hmuh veleh, chin thluka ben nek tumin, luhkâah a lo ding a, a lo meng rum âl mai a, Saikuti chu zangpharin hla sa chungin a lâm phei a :—

'Tualah Ngul chhawl a zing, Tu run emaw ?
Satin kap dai, sakhmingah Thanghlei chhung lo ti u'

tiin a zai lut ta a. A u chuan 'Saikuti hi No puiin Zu lo pe vat teh u' a ti ta zawk a ni.

Kum khat chu, Saikuti Pa chungah tlangval an lungawi lo va, an Sathingzar chu hal an tum a, meichhher an keng ta fur mai a. Saikuti te chhung chuan, theihtawpin hal lo turin an thlem a, an thlem lungawi zo ta lo va, hal turin an chhuak dawn ta a. Saikuti mangang chuan tih ngaihna a hre si lo va, a mittui a tla zawih zawih a, ṭap ṭeuh chungin :—

'Val zawng lungrual pal ang ka dang zo lo,
Chhermei chawiin, siahthing tlar bung
Hal lai an rel e'

tiin a phuah ta a. Tlangvalho chu an inchhir a, an meichhher ken chu an vaw mit leh ta a ni.

Ṭum khat chu Saikuti te khuaah tlangval leh pathlawi an inthik a. Tlangvalho chuan khawtlang tan engmah an ti duh lo va. An khuaa sakei huaiin ran a seh ṭum pawhin tlangvalho chuan an um duh ngai lo va, lal leh upa te leh khawtlang mipui an mangang hle thin a.

Zan khat chu sahuai a lo tla leh a, an dan pangngaiin tlangval chu zawlbukah an ṭawm leh ta ṭlat a. Upaho chuan tih ngaihna an hre si lo va, Saikuti an pun ta a, ani chuan hlain

"Rum chur churin sakawlin dai a vel,
Tho rawh u le, hran tum val zawng chu"

a han ti a.

Chu veleh chuan tlangval zawlbuka awm zawng zawng chu an tho va, sa chu an um ta a ni.

CHENGMALUAIA HLA

Kum khat chu Reiek lal Tleirawl Lalluaia chu thih ngamin a na a. A pami Zotlang lal Hrangkhupa chuan hla phuah thiam Chengmaluaia a hruai a, Reiek an thlen veleh lal inah an lut dun a, tleirawl Lalluaia chu a lo mu dâng bêm a. Chengmaluaia chuan a'n en vang vang a :—

'Kawla awmlain buantu hi thli chhem angin
kiang rawh se,
A ngur dawntuai a vul lo ve, Parte angin a
chuai e'

a han ti a. A bula ṭhu a nu chu a lawm khawp a, a puan thulkhung a phawrh a, Chengmaluaia chu a pe ta chawt mai a. Ani chuan

'Darkhamlian nu'n kawlah bilhpuan
A ṭial min hlan e;
Lungduh zaleng hêl nan a ṭha,
Kawlngo leng ka iang reng e' a ti zui ta

a. Chengmaluaia chuan chumi hnu chuan Reiek lal chu a bel a, an inṭanpui tawn a, an hlim ta hle.

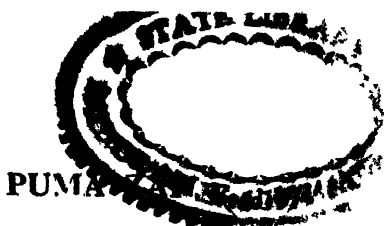
AWITHANGPA HLA

Ni khat chu Awithangpa leh a ṭhiante, vai kal haw chu Sateek lal Suakhnuna ina zu innaah an ko lut a, zu an in ve ta a. Awithangpa chu lâm turin a han ding a :—

'Lal lai thuah riatin a phuar vel e,
Chhuanvawrpa Rûn a ṣai ngai lo;
Lirpui a nghin si loh chuan' a han ti ta a. Suakhnuna chu a lawm ta em em a, a khuaa pem a, lal upaa lo siam ngei ngei turin a tiam a. A tukah pawh a hawn dawnin a buhzema buh chu a duh tawka phur turin a hrilh a.

Awithangpa ṭhian haw ta khan, Maubuang lal Khawvelthanga hnenah chuan he thu hi a lo hrilh a. Maubuang lal chuan Awithangpa chu a khua aṭangin a pem tak tak mai ang tih a hlau ṭilru ta a ni. A Upa te nen Awithangpa zin haw chu Zu leh Sa nen an lo hmuak a, kawtchhuaḥah chuan an lo ṭhukhawm a. Awithangpa chuan an lal hmel ngui deuh chu a hmuhin a khawngaih ta a.

'Tu Lal lai zu mah thlum chuang lo,
Hmawng ang ka pêm lo nang e, Lalawithangpa
Belhngai Laldânga ka ṭhen thei lo' a han ti ta a. Maubuang Lal chu a hmel a lo hlim leh ta a, an titi zui a, an nui ta dar dar mai a ni.

PUMA [illegible]

Kum 1908 March thlain Zawngin lal, Lalzika khaw tlangvalho in pakhata an zu inho chu Puma zai an phuah thar sain, an hlim hle a, an zavaiin an lâm ta mup mup mai a, an bang hlei thei ta lo' va. Lalzika chuan mak tiin a va en a, tlangval Thangkunga chuan,

'Lalbawrhsappa, Lal hmeltha a lo lêng e, Puma
l vangkhua chung siar zat chu kan tlang lam'

tiin a lo phuah a, an sa nghal a, Lalpa chu an hâwi ta hut hut mai a. A rilru a khawih hlea an hriat hnuin Thangkunga vek chuan —

'Kan lam man Sialin a rêl dawn e, Puma
Lal lai Thansei Lalbawrhsappa, Lal hmeltha'

a han ti leh a. Lalpa chu a insawi nghing ve ta a. Thangkunga bawk chuan —

'Au dawn e, Au dawn e, Au dawn e, Puma
Chuanki lai tha Hmawnghnahcheng a au dawn e'

a han ti leh a. Lalpa chu a haw a, a silai tha ber 'Hmawnghnahcheng' chuan a Sechal chu a kap thi ta mai a. Heta tang hian, a khaw pumin an ri ta bûng bûng a ni. Lalzika, Lalbawrhsap tia an phuah chhan hi a fanu Lalbawrhsapi a nih vang a ni.

Kum 1908 March thla bawk chuan, Zawngin khuaah chuan Bawrhsap khaw fang a lo lut dawn a. Zawngin lal, Lalbawrhsapi Pa Lalzika chuan a khaw tlangval zawng zawng chu kawtchhuah hla deuhvah Bawrhsap chu Puma zaia va hmuak turin a tir a.

'Lalbawrhsappa Lalhmeltha a lo lêng e, Puma
I vangkhua chung siar zat chu kan tlang lam'
tih leh

'Kan lam man sialin a rêl dawn e, Puma
Lallai thansei Lalbawrhsappa Lalhmeltha'
tih hla leh hla dang an lo sa a, an lo hâwi hut hut mai a. Bawrhsap pawh chu a lawm a, kut bengin a su ve a. He hla phuah, hla pahnih hi a babu hruai chuan, Bawrhsap an phuahna emaw a ti a, Bawrhsap phuahna chiah niin a letling a. Bawrsap chu a lawm ta em em mai a. 'Lalzika khua hian Kuli an awl ang. Puak khaw tina inhlanchhawn pawh hi awl nghal sela, Suangpuilawn khua hian, naktukah phur leh zel rawh se' a ti a. Se lei nan Lalzika chu pawisa a pe ta bawk a ni.

HRANGCHHAWNI HLA

Kum 1915-ah Lalzika chuan Buhban khuaa zin turin, lam thiam hmingthang Hrangchhawni a chah a. Hrangchhawni chu Aizawl aṭangin a lo kal a. Buhban khua chu zanriah chhum hunin a lo thleng a, lal luhkapuia a chawl chu lalpa lo chhuak chuan a rawn bia a, an hlim hle a. Hrangchhawni chuan hlain,

'Filhpui chhip hmingthangah khua kan chuan,
Lalbawrhsappa lallai Ngurawi Lamkhuangpui
Van rial rum emaw ka lo ti e,' a han ti a.

Lalpa chu a lut a, a Ṭhihna ṭha ber, a fanute pawh kutni vang thla chauhva a awrhtir phal chu a la chhuak a, Hrangchhawni chu a awrhtir ta a ni.

FATLUM UIAWM

"Fapa ka neih hun chuan ka hming duhzawng ber 'Lalchhandama' tih hi a hmingah ka sa ang," ka ti riiru thin a.

Kum 1942 May thlaah fapa duhawm deuh ka nei ta a; mi hlim kau tih zingah hian ka lo tel hman tawh a, chung mi hlimho chuan ka hmingthang zau hlein an hria a ni ang chu—Hmingthanzauva tiin ka fapa hming chu min sak khalh ta a. Mahse, ka fapa chu a sen lai a tangin a dam thei ta lo va, thla riat mi a nihin 1942 Krismas hmain a thi ta a ni.

Kum 1948 April ni 27-ah fapa ka nei leh a, Mission Veng pa hmingthang Pu Saia an tih chuan 'Lalchungnunga ni rawh se' a ti ta tlat a. Kan pi puten mi ang lo hming sak hi an dam duh hle zawk ania an tih thin chu zawmin, lawm takin Pu Saia hming sak chu kan pawm ta a ni.

Kum 1950 December thlaah Pi Puii (Durtlang Doctor) lo leng thla chuan, ka nupui chu ka hriat loh hlenin a lo hruai chho va. 23rd December 1950 tlai dar ngaah chuan thla 8 chauh paiin mipa a hring ta a. Durtlang damdawi inah theihtawp chhuahin an enkawl hnuin a nu leh naute chu dam leh hrisel takin an lo

chhuak thla ta a. Ka lawm em em a, Lalpa chhandam ngei nia hriain ka hming hualsa 'Lalchhandama' tiin ka fapa pathumna hming chu ka sa ta a, ka lawm ta em em a ni. Lalchhandama chu kan duhin kan duat tlang vek a, a hming pawhin kan ko phal lo va, "Damte" tiin kan ko ţheuh a ni. Lalchhandama chu thla riata hrin ui mah se, a ţhang duang hle a, a chhangtu a rawn tiat ta ruau ruau a, a u nen chuan an inkawm tawk thial a, an hlim dun hle ţhin a. A lo lei kang deuh deuh va, huana ka hnathawh min ţanpuitu ber a lo ni a, a theih ang angin ka huan hnathawh min pui ve ţhin a ni.

Ni khat chu a nu fehna leipuiah chhunah amahin a lo zuk kal ve a. 'Pu Huala bawng i hlau lawm ni, nangmah chauh va khu chen chen i lo kal ve mai' ka ti a, ani chuan "Hlau lo, tiangin ka vaw tlan vek mai ang" a ti a. "Rul pawh a tam asin, i hlau lawm ni" ka ti leh a, "Ka hmawlhin kawngthlangah ka thai thla mai ang" a ti leh ta mai a. A chhanna chuan mi a tilawm ta hle a ni.

Tin, kan pi leh puten hmelţha chhinchhiahna an tih ţhin ang hi a pu nghe nghe a, ţhenawm khawveng biaksawm vel pawh a hlawh hle a, a rualpuite pawhin an kawm duh hle a. A u Lalchungnunga pawhin a ngaina hle ţhin.

Kum ruk hmel a hmu tibin natna chhete a nei a, a dam leh mai a. Naupang harh a a nih avangin tlai khawvawtah luiah a ṭhiante nen an lo zu kal a, damsam meuh lo a nih avangin a khua a sik leh ta a, zawi zawiin a nâ a zual hret hret a; damdawi pawhin a tidam hlei thei ta lo va, ṭhatlam pana a lan laiin a chhungte leh ṭhenawmte rawtna chu remti lo chungin Damtea chu damdawi in lamah a duh lo chung kan phur phei ta a ni. Krismass a hnaih tawh avangin boloon-te kan lei sak a, a hlim thei ta hle a. Ka mangang chu Armed Police veng thlengin ṭawngṭai saktu zawngin zanah ka zu kal ṭhin a. Zan khat chu a nu hnenah naṣa takin Damtea chuan hawn a lo ngén a, kei chuan hria ila kan haw ngei ang.

A natna chu Doctor chuan a hre fuh thei lawk lo va, khawsikpui a lo ni a, ei insum lova engkim ei Doctor-in a phal avangin a zual sawt hle a, a natna ngeih loh zawnga an enkawl avangin zan thumnaah zing dar 4 ni 25 11 1955 ah a boral ta mai a. A u Laltluangi a ngaih ber leh a sawi nin theih loh, a hnena Shillong a kal nana Thirsakawr lei a ngen ṭhin kha ka ngaihtuah a; a u hmel hmu lo va a boral ta mai chu ka rilru tinatu a tling a ni. A boral hnu chuan damlo enkawl nei ve hawk kan hmelhriat ngailoh tlangval pahnihin min puak

hawn sak ta a. An chungah ka lawm em em a, tlangval ngilnei pahnih tan chuan Pathian hnenah ka ṭawngṭai fo ṭhin.

Chhandama khuma a mu chu hmelṭha ka ti ta em em a, sawiselna tur awm lo khawpin hmelṭha ka tizual ta a, ka uina chu a zual ta tual tual a, a kiangah ka mu a; ka pawm reng a. Lal Isua khaw fan laia Jaira fanu a kaihthawh kha ka hrechhuak a, vawi khat talin han thawchhuak leh se chuan ka nun ka pe ang a, a dam zel theih ka ring ta rum rum a. Thlalatu ka ko va, Damtea mu chu a thla ka lak tir ta a. Fapa hmel ṭha tak ka chân ta mai chu ka ui em em a, ka rilru a na em em a. Damdawi ina kan dah ta kha ka inchhirin ban a chen ta tak meuh a ni. A u Lalchungnunga khawhar tur ka ngaihtuahna chuan ka rilru a tina zual hle a ni. A vui dawnin ka ṭawngṭai a, Damtea aiawh tur fapa min rawn pe leh thuai turin ka dil nasa ta a ni.

Thlan lam kan pan a, vui zawh chuan thlan chu ka zu bih a, engmah dang hmu lovin buh kung telkhawm kilh lek hi ka zu hmu ta zawk a; chu chuan ka rilru a tihahdam ta sawt a. Thlanmual kan pelh hnu lawkin sâng vak lovah thlawhtheihna a lo lêng ta delh delh mai a, pakhat emaw ka ti a, ka han en chiang a,

pahnih— pakhat ang chiaha inbukthuah a lo ni a. Ka fapa upa ber Hmingthanzauva leh Lalchhandama chu Pathianin min thlamuanturin a rawn tir niin ka hre ta a, ka rilru chu a hahdam leh sawt a; mahse, a reh tak tak thei chuang lo.

Damtea ṭel lova, khawvel hman li m mai chu ka hreh ta em em a, engmah thawh ki tum ta lo va, ka in pawh chhia se, siam ṭha lovin awm mai mai ka tum rilru ta tlat a ni. Mahse Damtea aiawh tur fapa ka dil reng a, ka rilru hrehawm hian reh ni neiin ka ring thei lova, Pathianin mi a chhawk a, chaw ka ei thei a, ka muhil ṭha thei bawk tak na a, mahse, ka cher tulh tulh mai a, ka lungngai rilru hle mai.

Ka fapa thih chhan zawng chuan kil tin ka dap a, a changin damdawi ina dah rawttu kha ka puh a; a changin Doctor ka puh a, a changin keimahin a nat tirh aṭangin ka ngaihsak tawk lo niin ka hria a, ka inhua a; chutianga inngaihtuaha kum chanve ka awm hnu chuan a thlan chei ve ka tum a, thlan chhinchhiahna mau phun kha a lo awm ta lo va, a thlan chu ka hre ta lo a ni. Ka chhungte ka zawh leh ka tlawh hlei nem an lo ti ṭheuh si a, thlaktu leh khan ka ti chhe hlauh mai a ti bawk si a, Lalchhandama chu hnuhma nei hlek

lovin kan hlauh ta a nih chu. Rilru tithar tura thlan awm lo chu a ziazang ang reng hle mai, Pathianin thlan laih sak loh chhawkin min chhawk a nih hi te ka ti ta mai mai a.

Kum 1957 January ni 9-ah chuan Lalpan ka dilna kha a chhạng a, fapa ka nei ta a, Mizo dan bi ka rem zawng tak a ni e tiin ka fapa hmingah chuan, 'Zorema' ka sa tạ a ni. Fapa ka neih veleh ka rilru hrehawm chu a tla fai ta duak a, ka cher tulh tulh pawh chu a reh ve nghal a, Pathian hnenah lawmthu ka sawi nghal a ni. Ni khat chu ka rilruah ka fapa thi khuma a mut a, ka kuah ran laia hla lo chhuak kha ziak chhuah ka chak hle a, mahse Mizo hla dik tak a nih avangin ṭhiante ngaihthiam loh hlauvin ka ziak ngam ta lo a ni.

Kum 1959 March thlaah ka fapa Lalchhandama ka uizia leh Pathianin min chhawk nasat zia chu hlain siam ka chak leh ta a, chumi thla ni 17 zan dar 11 ah chuan Mizo hla dik takin hla chu ka ziak ta chawt a.

1. Inchhir hi ban ang a sei ngei e,
Ka hrai lung hêr dawidawm run kan zaltir e;
Awmlai lian pal ang a dang zo lo.

2. I riang lua e, enchimloh ka hrai hmelṭha,
I ṣawi nin loh fiah far tawng lo te hianin,
Thla i fam zuapa mi nghawr dim e.

3. Hmel hriat loh ngilnei Valnema te'n
An awi ta e, senlai nauang mai hianin;
Hawih te'n an zâltir e laikhumah.

4. Hei ang val ngilnei ka tawng ngai lo,
An ânka nem sial sawm man nghilhni awm lo;
Malsawmna vur ang che Lallianan.

5. Sakhmel a mawi zûal e zua tawnah,
Dairial chang hnu hawihte'n laikhum i zâl e;
Tinkim ka dawn chhuak e Zairaa.

6. Lal pian champha kumsul vei ka ngaingam lo,
Amî hraichawi duhtin thang nen an leng e;
A riang bil e chhimhlei tual daiah.

Tin, kei hi unau zinga naupang ber ka ni a, ka nu leh pate leh ka u teho hian min duat em em ṭhin a, ka ṭapte hi pawi an ti a, ka lungawina leh hlim theihna tur hi an zawng reng a, ka tan engmah an ui ngai lo va, lungngai hmêl pûa ka awm pawh hi hmuh nuam an tih loh avangin, thil ṭha ber berte pawh ka hlimna tur a nih phawt chuan an ui ngai lo a ni. In lam leh ram lamah ka duhzawng ngaihtuahin, thi leh thau pawlhin an ṭang ṭhin. Chuvangin hetiang khawpa nâ, lusunna ka han tuar ta mai hi, ka nu leh pa leh ka uten min khawngaih em emin ka ring a, an thlarauvin min

lungchhiatpuiin min rawn thlir kir hialin ka ring a.

7. Suihlung chhâwl ang dam bik hian ka ring nem maw,
Pianpui lungduh, chun leh zua mi chawi tleitu'n
Thinlai hnimin min thlir reng awm e, ka han ti ta chawt mai a.

Ka nu leh pa leh ka ute zawng zawng, duat taka ko ṭhintu, 'Taite' ti hlira kotute chu koh kir leh theih ni se la, ka lungngaihna thu an hnenah han hrilh ila, a nep theih deuhte ka han beisei leh rih ṭhin a. Mahse, kohkir theih an ni tawh lo tih chu ka hre reng a, duhthusam mai a ni a. Heti hian ka ziak ṭan leh ta a.

8. Chhungkim dar ang lenlai ni ka ngai mang e,
Kawla zawngkhuang koh kir nan rawih ka nuam e,
An tawnah fam ngaih ka bril tur a.

Ka nau duh tak kal ta chu lo hmuak sela ka ti a.

9. In lo hmuak dawn lawm ni dailungah,
Ka hrai phunchawng mahte'n rihtlang lam tluangah,
A chun leh zua hnutiang min chhawn e,
ka ti leh ta. Ka nau duh lai chu ka han en

ṭhin a, a hmel chu mawi ka ti em em mai si a, a kiangah ka han mu leh ringawt ṭhin a, ka rilruin ar bo a zawng ta takmeuh a, heti hian ka han ti ta a ni :—

10. I sakhmel thlir lai ka hang thei lo,
Zuapa sul zui rûn lûm thiam lungtiawia
Ka chân suihlung kumtluang vai ing e.

11. Dam takin kal rawh le hrai lunghnem,
Han hril ang che chungtiang belh lai Lal tawnah,
Hnutiang chhawn zuapa a riang tiin.

12. Dam takin awm r'u, ka kal tang e i ti si lo,
I chun leh zua awmhar riangvai i siam e,
I rauthla thinlaia cham tur hi.

Thlan vûr hmaa buh lakna hnu kung tel ka zu hmuh khan ka rilru a tihdam sawt avangin hlain—

13. Thlan thim beidawng chhung ka bih laiin,
Engmah awm lo, buh.kung tel mai a awm e;
Thinlai na a nep e Lalzarah, ka han ti a.

Ka tan mualphona tinreng tuar a, chêksawlh leh tihduhdahna hnuaia Karvari thing Kros lera thlafam a, tho leha khan mi lo hmuin, mi lo en reng a ni ngei ang. Kum 1943-a ka fapa hmasa ber, thla riat mi thi ta Hmingthanzauva nen Lalchhandama chu a rawn tirin inkawp

rialin, pakhat emaw tih mai tur hian, sang vak lovah hian an lo leng dun ta der der mai hian ka hria a. Chu chuan mi chhawk ta huai huai mai a, lawmna sawi hleih theih lohvin mi tuam ṭan ta zawk a ni.

14. Salcha an lêng dun e thangvanah,
Mîmang pianna'an rûn ngai lo ang hianin,
Angel var dung an thul zua tawnah.

15. Laitual an lêng e Pialral ram nuam,
Hmingthanzau leh Lalchhandam hrinhniang unau,
An bel e Van Lal an zua hnêkin.

16. Damlai lam kawi tungkai hi ka pelh ni chuan,
Ka tawng ngei ang ka hrinhniang lungduh unau;
Nuih zai rel ing e kumtluang runah.

17. Fiara tui thiang nih laia mi nghilh loh tu'n
A rawn tir e unau lungrual van zawlah,
Chhumpui zing a kiang e zua tawnah.

18. Dawi tin dawm dan hi a thiam chuang e,
Min ṭawn tir e rauthla leng unau fam hnu;
Ka suihlung lâm ang a awi ta e.

19. Hei ang hi tawng awm maw vanhnuaiah,
Fam ngaih lunglen sirah a sawn e Lalpa'n
Zolai bang lovin a zai mawi hi, ka ti a.

Ni khat chu keimah chauhvin inah ka awm a, ka fapa nena kan sulhnu ka thlir vel a, ka lunglen chu a lo tho leh ta , hrehawm ka ti ta hle a, mak ka ti a, hla ka ziak leh ta a.

20. A ngaihna reng reng ka hrethiam lo,
Ka suihlunglen mual liam hnu a lo kir e,
Thinlai a nghawr leh e, riangvaihna.

21. Nem hlen se tih leh a sawt si lo,
A lo thawk e hnawmtuithang lian ang hianin
Khuandim val suihlung a nêm thei lo.

22. Thlangah mauraw dawn a tuai thar ṭhin,
Ka hrai phunchawng dawn lai tuai lo tur reng hi,
Ka dawnsei ngam lo ve riangvaihna.

23. Sîrte pâr iangin a leng liai liai,
A rauthla leng ka chhingmitah a cham e,
Nghilhni awm thei hian a mawi lo ve.

24. A hmanlai thuai thin e thil darg zawng,
Hmanlai chang thei hian a mawi lo a nâ e;
Lungrun hraileng zûna kan uai hi.

Fate sûn chu mi fan rawng rawng mai, u-paten an ti ṭhin a, mahse ka lo la hre zo lo hle mai a. Hetiang khawp hian, an lakah lung a leng thei ang tih hi ka lo la hre lo a ni ang chu :—

25. Heti emin leng thei hian ka ring ngai lo,
Zawlpal fama Tualvungi au thiam huiva,
Min koh rawh Damtea run luma'n, ka han

ti leh ta chawt mai a; ka nu leh pa leh ka u te zawng zawngin mual min liam san tawh avangin, rilru taka min sunpuitu awm lovin ka hria a, van Lia tla niin ka inhria a, ka khua a har ta em em mai a, heti hian ka han ti leh a :—

26. Vanlaia tla ka lo ni e khua lianah,
Tinkim ka dawn, chhungkim lenlai ka ngai e;
Tual châi hlim ni thinlai vul thei lo.

Pi pute rin dan leh sawi danin Thlarau hi Lalruanga sehnawt hian ṭulah te sava dang zingah a khalh thin an tih chu ka rilruah a lo lut a; chite lui kam kum thum ṭul velah ka fapa chu chu sava chuan khalhin ka han ring phut a, kal ka tum ta a.

27. Ka zawt ang che ramloh Lalruang sial Hawla,
Suihlung tilenga riang rauthla ram daiah;
I khalh tel lawm ni, ka lungdamna.

28. Kum tam mual liam hnu kha lo kir rawh,
Ka chun zua, u, fiahfar unau rawn hruai la,
Fam ngaih lunglen min tuarpui turin.

29. Enga tan nge i lo pian le zua tawnah,
Run lum, tawite rihtlang liam leh tur si hian,
Ka kai ang Dawvan ka lal tawnah, ka han ti leh ta chawt mai a. Mahse, Pathian mal

tinreng sawmtu lam ka han thlir a, fate hi kan ta a ni lo va, ama khawngaih zara thiltihlawn pek kan dawn a ni si a; chuti kauva rilru han hmanh chu Pathian pawh zahawm thei ta hialin ka ngai ta zawk a. Pathian aiin lusunnain ka rilru a luah khah zawkna chu ngaithiam turin ka han dil leh ta chawt mai a.

30. Min ngaithiam ang che belhlai Lallian,
I thil thlawnpek ka chawilai thlafam mai hi;
Ka ui em a ni e min hnem rawh.

31. Chungtiang Lallian khawngaihin mi lo kai rawh.
Thlafam ngaiin ka lunglam vai ka hnim e;
Awmhar laitual lenna khua lianah, ka han

ti ta zawk a. Kum 1957 January 9-ah fapa duhawm tak ka nei leh ta a, ka lawm ta em em a, ka dilna Lalpan a chhang ngei niin ka hria a, heti hian hla ka siam zawm ta a ni.

32. Hring mi thiamthang tinkim rêng a chhing ti u,
Min hlan leh ta sênsal ṭângah kan chawi e;
Lawngleng dungthul fam ngaih lo ti u.

33. Turni brang chhemdam thli hi a iang ber mai,
Dawi ang min dawm mual mawi thliin ka ṭangah;
Fam ngaih lunglen thlangtlai a tla e.

4. Ariang Lal anka a thawh ngai lo,
An lo ziak e, a thiamthu bu thianghlimah;
Min chhang e, dilna tlawm lungdamna.

35. Tlangtin sawi luai Lui hmingthang hi sel lo u,
A hnâm chhuak e, daihnawm Kalvari tlangah,
Eden mawi thîm hnu tivul lehtu.
36. Mi sual dum ber Tita pawh a tleng fai e,
A hlangkai e, zalen pialral ram nuamah;
A la hruai kai 'zel e diltu chu.
37. Hmâtiang ka dawn lung tinreng a muang zo ve,
Hunpui inher Lallian lungdumin vir e,
Khawvel kil tinreng a hâwl mek e.
38. Min kai zel ang che ka Lal duhawm,
Ka châk em e, i zarmawi zo damchhungin;
Chatuan pialral chawlhna run nuamah.

Ka fapa thih hian hla hi siam nghal ka tum a; mahse Mizo hla thluk leh kalhmang hre thiam lo leh hua an tam avangin ka insûm ta a. Mahse, 12th February 1959 zana Chhawnzinga fate pahnih leh mi dang pahnih Chandmary puk chimin a delhhlum chu phuah ka châk leh ta a, zak chungin hla ka siam a, type diamin an chhungte ka thawn ta a. An hua ang tih ka hlauh rilruk naka laiin an lo lawm a, min chhawk nasa hle an tih avangin 17th March 1959 zanah ka fapa phuahna lo lang tawh sa kha ka ziak ṭan leh ta a ni. A hun tak laia mi ai chuan a kim lo mai thei.

Tin, ka nu tar thi ka tawrh nasatzia leh Lalchhandama thi ka tawrh nasatzia hi mak ka ti a, tlemin zual leh hret se chuan ka taksa emaw ka rilru emawin a chhiatphah ngeiin ka ring hial a ni. Tun hnua ka chhui letin Pathianin lusun khawngaih dan min zirtir niin ka hre ta a. Ka zirna hi zirna satliah mai ni lovin, University sang tak niin ka hria a ni. Hei aia sang leh nasa hi mihringin zir theih chi niin ka ring lo hial a ni.

TUAIDUH LUNGRUAL

Kum 1959 February ni 12 zanriah ei khamin awm nuam mang lovin khumah ka mu a. Rei lotêah chuan tlangval pahnih hmanhmawh deuhvin an lo kal a, "Ka pu, Pu Chhawnzinga te nupa-in 'kan naute pahnih Chandmari puk chhungah a delh hlum a; beng talin lo hre ve rawh se' an ti" an rawn-ti a. Kei chuan 1955-ah ka fa tlum ka lo sun tawh avangin, ka thin a thawng nasa ta hle mai a, hla han siam tak hi ka nap ta mai a; mahse Mizo hla khera siam ka duh avangin miten an ngaihthiam loh ka hlau va, ka insum bet leh ta zawk a. A tukah chuan chu naupang hlim taka khawlaia leng, thi-a in thleng ta mai si te vuinaah chuan tel turin, damsam meuh lo chung chuan ka va thawk chhuak ve ta hram a. Thil kal dan te ngun takin ka thlir zel a, thlanmual pawh ka kal thleng ve a. Ka rilru chuan a dap thui hle mai a, ka mittui a tla zawih zawih reng a, 'Tuarpuitu' ka invuah ta hial a ni.

Hun a lo kal zel a, March thla a lo thleng ta a; ka rilruah chuan chung naupang khawngaihthlakte chu Mizo hla dik taka phuah ka chak leh ta em em a. Tul nia ka rin avangin inzahpui chungin hla chu ka siam ta chawt mai a. Ka hla chang bul tan nan chuan, hetiang buaina hi Aizawl khuaah a la awm ngai lo va, lo ngaithiam hram ang che u tiin ka ziak ta a ni, hetiangin :—

1. Hril chiam ka nuam mang e zai nemin,
Lo sel lo u hei ang buaina chhumpui hi;
A la zing ngai lo ve khua lianah

Tin, zualkovin min rawn hrilh zana ka rilru a rawn khawih dan chu heti hian ka ziak ta a:

2. Ral ang mi rawn thawng e saw hmarah,
Suihlung damten an leng e Chandmariah;
Thlafamin siang an lawi riang ngei e.

Dawrpui sikul chhunga naupang pali (Pu Chhawrzinga fate pahnih rual hian naupang dang pahnih an tel ve a) ruang, kuang chhunga an dah chu heti hian ka han ziak a:

3. Hei ang lung mi run ka tawng ngai lo,
Thlafam tuaiduh thaikawi runah an zal e;
Luaithli an lo nul e leng zawng hian.

Sikul atangin an chhuahpui a

4. A hril leh sawi dan hi thiam awm maw,
Lung ka zur e enchimloh Tuaiduh lengte;
An liam ta e belhlai run pelin.

Sikul pelh veleh khua a dur ta khup a

5. Lunghnim tuarpuitun a sun bil lo,
Tuaiduh lungrual Zawl khaw tual nuam pelh ni chuan;
Tlaitla pawh kawlah a eng lo ve.

ka ti leh ta zel a.

Tin, Thlana ruang an thlak lai takin hmar lam atangin khawpui a lo ri ta bluk bluk mai a.

6. A sun ve e:n ni chungtiang riin,
Tuaiduh lungrual chhawipial lei khar hawn laiin;
A hnuk ri rum rum e saw hmarah,

ka ti a. Tin, chung naupangte chu vanduai tiin ziah ka han tum a; "Thihna hi malsawmin awm rawh se," tih thu kha ka han hre chhuak zawk a, vanduai tiin ka ziak ngam ta lo va. Vannei ti pawhin ka ziak ngam bawk si lo va; ka inkhap thlu ta reng mai a. A tawpah chuan heti hian ka ziak ta hlawl mai a.

7. An hamṭha nge vanni sal ka hril thiam lo,
Zawlkhaw tual nuam pelin pialral ram mawiah
Chhandamtun pârang a lo lawm e.

Naupang duhawmho chhungte thlamuan turin Pathian hnenah ṭawngṭaiin ka dil sak ta a, chu chu hla bawkin heti hian ka han ziak leh ta a.

8. Dawitin dawm thiam chung Pathian ka sawm vel e,
Tuaiduh lenna sumtual runhliap a ngui e;
Runlum thiam chungtiang rêng ka au ve.

9. Ami hraiten an bel zel thaikawi run chu,
Tuaiduh lungrual erawh fam khaw daiah;
An zâl e remthing awmhar runah.

10. Ami hrinhniang an dawn ţhin e damtein,
Ânkâ chhawn loh tuaiduh lungphang thlafam hi.
Ngbilh ni awm thei hian ka ring love.

Pathian sawmna —

11. Lei leh vana thuneitu Lal Liana chu,
Au zel ing e, hnutiang a chhawn ngai love;
Ropui a rel thiam e lung damna.

12. Dawi tin dawm reng hi a thiam chuang e.
Sawm bang lovi chungtiang Lallian nunnema;
Lui mawi Kalvari a luang mek e. Amen.

FIARA TUI

Fiara tui hi tun hnai deuh aţang khan, a hnaih khuaten an ram chhunga awmah an sawi ve ve a. Rokhawliana leh Lianlunga chanchin aţang hian Fiara tui awmna lai a chiang hlein a lang.

Rokhawliana leh Lianlunga

Hmanlaiin Ţan tlang bul khaw pakhatah chuan mi hmingthang tak pahnih an awm a. pakhat chu Lianlunga a ni a, sa a kap theiin, a kap tam em em a, a hming a thang nasa hle a, Amah hre lo hi chung hun lai chuan an awm lo a ni. Sa kah theih hi mitin duhthusam a ni a. Tlangvalten Lasi zawl an duhna chhan pawh hi sakah theih an duh vang a ni. Tin, sa kah

hian Thangchhuah theihna kawng a awm avangin miten an ngaisang lo thei lo a ni.

Tin, pakhat dang chu Rokhawliana a ni a. Ani hi chu nula ngaih theiha hmingthang a ni a, mi pawmlai lamin a ngaihsak thei a, chuvangin chawisan a hlawh hle a: Lianlunga ang bawkin chung hun laia miten an hre vek bawk a ni. Ṭan Lasi zawla, sa kah theih leh, nula ngaih theih chu hmingthanna a nih zia chu he hla hian a tilang chiang hle.

"Ṭan Lasi leh lungkham han zawl ila,
Rual laiah thang ber nang ka ti e."

Sa kap, nula ngai thei chu, an uang ṭhin tih he hla aṭang hian kan hre chiang thei ang.

Ni khat chu Rokhawliana chuan Lianlunga chu a uankhum a, hlain:—

"Mi-ah mi namen ka ngai ngai lo,
Haulai fanu ngunkual hun ka ngai ngai e"

a ti a. Lianlunga chuan, Kei chu khawlaia tei vel mai mai mi ka ni lo va, ka tui chawi pawn ram ril tak, Ṭan aṭanga luang chhuak Fiara tui ngat asin ka chawi tiin:—

"Tuiah tui namen ka chawi ngai lo,
Ṭana luang chhuak Fiara tui ka chawi ngai e"

a han ti ve ta a ni. Rokhawliana chuan, Fiara tui hi ram rila mi tia chhuan theih a ni hlei nem, Lamsial khaw dai a lo luang thla, nu

naran pawhin an chawi ṭhin a ni a, hmun hlauhawm a tling lo ve tiin:—

"Fiara tui hman chun kilin a chawi,
Lamsial kawt daiah a luang chhuak e"

a tihsak ta a ni. Heng hla hi an infiamna thu mai mai a ni, tumahin an haw lo.

Ni khat chu Rokhawliana chuan a ṭhianpa Lianlunga nupui chu ngaihsak tumin a lo thlem a. "Kan khaw nu ẓawng zawng hi ka ngai zo vek tawh a, nang chauh hi ka ngaih loh i ni, ti rawh i mu dun mai ang, kan thih hunah mitthi khaw kawngah ngaihzawng hi kan chhawm dup dup mai ang a, kan pahnihin kan hnuhnung ber ang a, a nuam dawn em a nia" a ti a. Lianlunga nupui chuan, a duh tawh mai a; mahse an mut dun hmain Lianlunga a lo lut a, Ka nupui chu min ngaih sak em suh ang che a ti a. Rokhawliana chuan Lianlunga nupui ngaih sak a tum chu a bansan ta a ni.

ZANTIANG AWMHAR

Kum 1959 July ni 10 zanriah ei kham veleh Liankhuma, Kulikawn thih zanin ka ţhianpa chhungte kan turin ka leng chhuak a; an in ka va luh chuan mikhual nula tleirawl, ka hmel hriat ngai lohvin, . "Ka pu, lo leng rawh, he laiah hian ţhu rawh aw, i kiangah ka'n ţhu ve ang e," a lo ti sawk sawk mai a. Hla i sa dun ang hmiang, eng hla nge i duh? I duhzawng sawi la, kan sa dun dâwn nia, a ti leh ta zel mai a; chu tleirâwl bengvâr tak mai chu ka han en ngun hle hnu pawh chuan ka mi hmuh ngai niin ka hre thei si lo va, chutia bengvâr taka hmelhriat sa anga mi lo nêl chu mak ka ti rilru ta hle mai a. Amah hian min lo hre ru reng a, kei hian ka hre ve lo zawk mai a ni âwm mang e tiin ka ngaihtuah ta neuh neuh va.

A tawp a tawpah chuan, "Chemte ka hre ve hauh lo mai che â, nang lah chuan min hria a ni awm si a. Engtika heta awm hi nge i nih?" tiin ka zawt ta chawt mai a.

Ani chuan, "Ka pu, kei pawhin ka hre bîk hlei nêm che, i nelawm hmêl êm a, ka nêl viau mai che a ni. Civil damdawi inah ka ke nâ ka zaitir a, vawiin hian bai chungin ka lo chhuak thei hram a ni," a ti a. In khaw hming

engnge ni, eng chen nge i la châm ang? tiin ka han zawt zui a. An khaw hming a han sawi chuan, ka thin a ṭhawng deuh zawk mai a, kan khaw bul lawk, mahni khua ang maia ka lo chen vena ṭhin a lo ni reng mai, ka lawm rilru ta ble mai a, chu khuaah chuan ṭhian ṭha tak ṭakte ka nei a, an chanchin ka zawt ta a. Ka ṭhianpa, ar mi talhtu chanchin chu ka han zawt hmasa ber a. Dohleia kha kumin hian a thlawhhma te a ṭha em? A chanchin hriat hi ka tum ṭhin a, mahse an khuate ka tawng fuh thei lo va, tun thleng hian a chanchin ka hre lo va, hriat ka châk ngawt asin, ka han ti a.

Ani chuan, "Ka pa a nia lawm, a thi tawh asin, a thihna pawh kum hnih lai a ni tawh," tia mi han chhân chuan ka thin a ṭhawng zawk mai a, ka hnuk te pawh a ulh ta rum rum mai a. Ṭhiante thi pawh hre lova chu leh chen ka lo awm chu, a va mak em ka ti rilru ta a, ka hamhaih thawthâng ta a ri..

"A nih, chemte, i pa chuan a thihsan tâk si che u chuan engzat khawsa nge in nih a, in khawsa thei bawk ang chu maw," tiin ka han zawt leh a.

Ani chuan an la khawsak ve hram hram thu leh a unaute chanchin a sawi hnu chuan, "Kei hi a fa naupang ber ka nih hi," a han ti a.

Ka fanu i lo ni reng mai â ! I pa kha ka ţhian a ni asin, in ina chaw ka ei lai khan i la piang lo a ni awm mang e, i naupang em mai, ka ti a, ka han chhui chuan a lo la piang awzawng lo mai chu a lo ni ngei a. Buhban leh Khawkawia ka ţhiante chanchin chu, chu tleirawl chu ka zawt ta zel a; ani chuan, fel ţakin min chhang thei zel a, chung khuaahte chuan ka zin ţhin thu ka hrilh pah ta a. Kan ti ti rei deuh deuh va, ka rilru chuan thil kal tawh hnu a dap chhuak ta a, ka nu leh pate leh ka ute zawng zawngin min hmangaihzia leh ka tan thil engkim tihsak min châk ţhinzia leh min tihsak hram hram laite leh ka hming pawha ko phal lovin "Taite" tia min koh ţhinna aw nêm leh zaidamte chu ka ngaihtuah zui ta zel a. Anni lahin Vanvawm khua an lo zawng vek tawh si a, khawvelah hian keimah chauhva awma inhriat chang pawh ka lo nei ţhin a, chumi ni chhuna ka in bula rêngchal hram hriat reng pawh chuan ka lunglen a kai tho zual ta bawk a, mikhual nula tleirawl chu ka ţhianpa thihsan fatlum a lo ni bawk vei nen, kei lah fatlum, chhungte zawng zawng mual liamsan hnu ka lo ni bawk si a.

Tui taka kan ti ti dun zelna chuan, kan chhungkima kan khawsakho laia kan nun khawnawmzia ka hre chhuak ta deuh deuh va, ka

nu leh pa leh ka ûte chu ka ngai zual ta a, zan dar 10½ ah chuan ka haw ta hram a.

Tin, in ka thlen chuan mut zai rêl lovin dawhkan bulah ka ṭhu ta ran mai a, ka ṭhian-pa thihsan fatlum ka tawng fuh chu mak ka ti a, ka lawmzia te leh ka chhungte thi tawh hnu leh kan khawsakho ṭhinna khuate kha ka ngaih-tuah ta reng mai a, hla ka siam ta a, hetiangin—

1. Awmhar ka suihlung a leng em e,
   Phei lai ka vawr hawikawm thlafam riang nunah,
   Sih nauvang nuih zai ka rel thei lo.
2. Hawikawm thlafam run in hliap zauvah,
   Min dawng sawng e ânka nem chhingkhual lanun;
   Awmhar pathlawi vâl ka hawihai e.

Tin, chuti taka naupangin kan khaw hlui chanchin leh ka ṭhian ṭhate chanchin mi hrilh zel thei chu ka ngaisang èm em a, kan nun hlui leh kan chhung kim lai thute chu ka ril-ruah a luṭ ta em em a, chang thumna atan chuan heti hian ka ziak ta a ni.

3. Hei ang chhingkhuali ka tawng ngai lo,
   Tinkim a hril nau ang kan nuihna vangkhua;
   Min thawng e ka thinlai lungrukah; tiin,

Chang lina atan chuan, chu mikhual nula chu ka ṭhianpa thihsan fatlum khawhar tak mai a lo nih thu chu ka han ziak ta a,

4. A hril zel e kimtên darang an lenlai,
Chhunni titawi fangpui ka fakna rûn in;
Fatlum awmhar rairah Lungſingi.

Chang ngana atan chuan ka ṭhianpa thihna kum hnih tling tawh si ka lo la hriat loh cheu chu heti hian ka ziak a,

5. A thlafam thu ka tawnah a thang lo ve.
Hawikawm ngilnei chhingkhuali zuapa famna;
A ṭhiangin kumsul a vir chhuak e !

Chang rukna atan chuan ka chhungte zawng zawng leh ka ṭhianpa lo thi tawh te chu ka ngaihtuah a, ka lung a lêng ta em em mai a, ka mittui a lo hnai ṭan ta a, hlain :—

6. Hnutiang mual liam hnu ka dawn vel e,
Suihlung lêngin ziaṭial zai lêm ka siam e;
Lung tilêng tinkim a nghawr chhuak e.

Chang sarihnaah chuan zana khawhar taka ka ṭhut laia ka chhungte zawng zawng thi tawh, ka rilru tihuaitu ni tawh ngai lo, ka hriat-chhuah leh tak thu chu ka ziak leh ta a,

7. Zantiang awmhar lunglenin ka ṭang laiah,
Min phuar vel e lungduh fam khaw ram daiah;
Chham ang zâl nghilh hnu a tho leh e, tiin.

Chang ṭhatna atan chuan ka chhungte nena hlim taka kan khawsak ho lai thlâ ka rilru mitin a hmu ta a, an hmelte chu mawi ka ti ta em em a, kan chenna khawlai zawng zawng kha ka rilruin a fang vel a; chu chu ka ziak chhuak leh ta a ni,

8. Thinlai mu hnu suihlunglen a tho tual tual,
A hrût vel e khamtlang pangla ang hianin;
An vul mawi ngei e ariang tawnah.

Chang kuana atan chuan pangpar vul leh thi tawhte rilrua lo vul leh inan lohzia, pangpar chuan rilru a tilawm a; thi tawh lo vul chuan rilru a tihnem mauh mai si thu ka ziak ta a ni,

9. Lentupui par mawi vul nen a dang êm e,
Suihlung a dam lo ve ariang run chhungah,
Luaithli ka nul ṭêp a lo ni e.

Chhuna rengchal hram mawi tak, kan in bula ka hriat kha ka rilruah a lo lut nawn a, ka lunglen tizual hlein ka hria a, a chang sawmna atan chuan ka ziak ta a,

10. A cham reng e sang thingmawi chunglum lelte,
Zantiang awmhar thinlai a rawn nghawr leh e;
Awithangtenu nih a mawi reng e.

Thil na takin a lo tleh phut mai a, tukverhah a lo lut a, ka baksam chu a chhem leng ta

dawr dawr mai a, ka lunglen erawh chu a chhem kiang thei lo va.

11. Kawlrawn virthli zantiang run a lo lut e,
Min rawn chhem e bahsam thlai mawi leng derin;
Thinlai chhumpui zing a kiang lo ve.

Ka naupan lai leh ka tleirawl chhuahna khuate chu ka rilru chuan a fangkual ta vut vut mai a, ka chhungte ka ngaih chu a zual ta tual tual mai a, hnemtu lah chu an awm der si lo va,

12. Famngaih lunglen hnem thiam reng ka tawng si lo,
Khuandim val lung khawzo chhum ang a zîng e;
A bawm e suli hnu tlang zawng zawng,
ka ti ta a ni.

Ka chhungte hmel leh an aw mawi 'Taite' an tih ṭhinna aw chu hre leh ta mai hian ka in-ngai a, ka lung a lêng ta vawng vawng mai a.

13 Chhingmitah rauthla a cham reng mai,
Ankâ rimawi zun ngai bengah thang khawk e,
Ka tawnmang emaw ka lo ti e.

Ka nu leh pa leh ka ute ka ngaihna chuan ka ka rilru a luah khat ta tlat mai a, ka mittui a tla ta zung zung mai a ni.

14. Chhimhlei hnutiang chhawn lungduh ka ngaî
em e,
Khâu ang mi vuan awmhar mahten ka riang e;
Hnâwmtui thang kimtlâng a luang dul dul.

Ka mangang tak zet mai a, ka ṭawngṭai ta a ni.

15. Heti em hian ka suihlung a lêng ngai lo,
Ka mang ang e hnemtu nunnêm ka ngai e;
Chungtiang lallian auh zai rel ing e.

Ka ṭawngṭaina Pathianin a chhang nghal a, sawt lo taka lunglen chu mi paih kian sak ta a, ka lawm ta em em a ni.

16. Ka sawm chiam e min hneman bulh lai Lalpa
Min rawn chhang e, awm her suihlung
ṭang vuantu;
Sirah min sawn sak ka lawm ta e.

Pathian hrenah lawm thu ka sawi ta a; chu chu Lalpa hnen thleng chho ngei turin ka duh a, a thleng chho ta ngeiin ka hria a, ka lawm ta êm êm a ni.

17. Ka lawm thu thangvan thleng chho rawh
maw,
Ka suihlung mawl mangang au thawm mit-
tui chu;
A chhan a lâk a thiam Lallianan.

Amah tel lo chuan khawvel hi ṭahna ram a lo ni tak meuh va. Amah nen erawh chuan lungngaihna leh ṭahna chu mei khûah a chang thei tak meuh a lo ni a, lungngaih pawh tum ila a theih ta lo va, nuih a ṭul ta zawk a ni.

18. Nang lo chuan khuavel a ngui ruai e,
Ka lawm mang e'thli chhem angin a kiang e;
Zan tlaiah thinlai a dam ta e.

Kalvari tlanna thisen hlu chuan lawmna sawi hleih theih loh ka rilruah a rawn thlen ta a, chu tlanna chuan mitthi khaw lam pawh a lo hneh zo tawh tih ka han hriat nawn lehna chuan ka lunglenna chu a hnâwl kiang hneh tak meuh mai, lungngaih chu a tumin a tum theih ta lo va, chatuan pialralah lunglen leh mangan a awm lo ang hi niin ka hre ta zawk a ni.

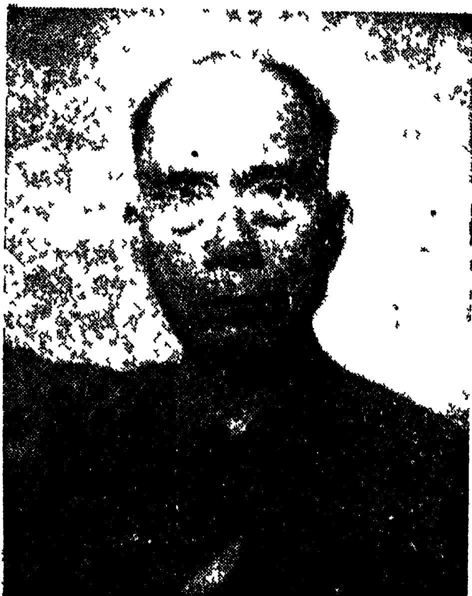
19. Nihlawhah rual tin ka khûm awm e,
Kalvari lui ka ṭang laiah a luang e;
Damlai pialral kai ka lo ni e,
ka ti ta hlawl a ni.

Tin, tukverha thli rawn chhemtu kha, ruah hawt thli a lo ni a, hmar lam aṭangin khawpui a lo ri ta dur dur mai a, ruahpui vanâwn a lo sur ta chiam mai a. Heti hian ka han ziak leh hram a :—

20. Chung khawri vanrial rumin a sawm vel e
khua lianah
A lo thawk e hmar tlang khuangruah
Zai lêm siam thaikawi ka sir sâwn e,
Ka ti a, ka mu ta vang vang mai a ni.

(Kum 1981 ah nula ka kawm hi tunge a hming tiin ka zawt chhuak a. Thangkimi a ni tih an khuaten min hrilh ta a ni)

K. ZAWLA CHANCHIN

Kum 1903 lo vah laiin Khawkawi khua (Chalfilh tlang dung hmar tawp chhuahlam panga awm) ah ka piang a. Ka pa Lamchhinga chu Chalchianga Ralte Kawlni, Chalbawk hnam fapa a ni a, ka nu chu Lumtuali (Chawnghnuni) Chawngthu Vanchiau hnam a ni thung a. Chu-mi kum chuan Kharzawl ram chul chu rit an tam avangin, a neih kum ni lo mah se Kawl-ni Sadawt Rosuaka chuan, chu ram hming chawi chuan ka hming chu Kharzawla tiin a sa

a ni. 1904 buh lak laiin Zawngin ram kan zuan ta a. Hmun nuam ber leh rem ber 'Hmunpui' an vuahah chuan in 150 lai chu kan awm ta a. Mizoram khaw nuam ber tia sawi a ni hial ṭhin.

He Zawngin khua hi a phai em em a, kan hrisel thei meuh lo va, kei phei chu kum tin ṭhi ṭhelha nat ka hmang hle a. Eng hunah emaw chuan thi mai tura min rin avangin min duat em em a, an theih phawt chuan ka ngen leh duh apiang chu ka chhungten min tihsak thei zel tih theih a ni. Fa tlum ber, tlai khawhnua lo piang ka nih avangin min duat zual bawk a ni. Min duat vang a ni mai thei, ka pangchang em em a, Mizo naupangah chuan ka pangchang ber hial awm e.

Ka pa chu unau pali zinga upa ber a ni a, he khuaah hian veng khatah an awm khawm a, Lal pawhin a zah thiam hle a. An fapate chu Lal ṭhiante, val upate an ni hlawm a, buh bal thlo thei tak an ni ṭheuh a. Zawnginah hian ka pa chuan Sedawi a chhun a, Zawngin awm lai hian, ṭum khat chu thia ngaih theih hialin ka awm a, min ṭah hman tawh a; mahse, ka lo harh leh hram a; ka mit hi thla hnih chhung a del a; mi dangawk ka zir avangin thla thum lai ka dang a awk tlat bawk. Pathian zarah ka lo tha leh thei hi ka vannei tak meuh meuh a ni.

Zawngin aṭangin kum 1910-ah Buhban kan kai leh ta a. Bawkah kan awm hmasa a, he bawkah hian Zawlbuk bawktê 'Vanlaibuk' an tih ṭhin ang hi tlangvalho riah khawm nan an sa a. Hei hi Vanlaibuk chiang taka ka hriatna chhan a ni a, ka vannei hle mai. 1911 tuifur tlak hmain Buhban' hmunpuiah kan insuan a, mau a tam ta a ni. 1912 ṭam kum chuan tûm chhang te, hrakâwngte, ram bahia te chawah kan ring a, ka ning em em a, ka ṭap lek lek ṭhin a, bal erawh chu a tui deuh hlek a, chu pawh chu a ninawm tho mai, phulhaw rah erawh chu buhchangrum angin tuiin ka hria a; mahse, a tam si lo.

Buhbanah chuan ka lo hrisel ṭan ve ta a, nuam ka ti hle a; mahse ka pamite in hnih kha Durtlangah an pem ta a, ka nî, fanu pahnih chauh rei, hmeithai nen khan kan awm ta a, mi zah kan kai tham ta meuh lo a ni. 1915 hian Pathian a lo kal dawn, babu leh rahsi zawng zawng pawhin hming an pe tawh tiin an sawi ta phut mai a, ka ṭhiante nen hming kan pe a, hlauh vangin Pathian thu chu kan lei chhe awih ve rawk mai a ni. L.P. school-ah ka kal ṭan ve a, Hrangchhawni a lo kal a, kan hlimpui hle. Ka pa hi 1916-ah a thi a; ka pain min boral san hnuin, ka u Dolaia nupui a thi a, pali khawsa kan ni ta a. Ka u mi chhangtu

chu kan khuaa hmeltha bera sawi a ni ve a; kan lal chuan hmei atan ka nu chu a rawn dil a, ka u chuan a duh lo va, ka nun a remti thei lo bawk a. Hlawhchham chianga a inhriat hnuah ka u nula chu tihmualpho an tum leh a, mahse Aizawl thlengin Court ah kan kal a, thiam kan chang ta a ni.

Ni dang ang bawkin ka u chu nupui a tan an rawn dil leh hlawm a; ka nu chuan eng angin nge lalin min tihbuai zel ang tih hriat theih a ni love tiin, a rawn diltu pakhat hnenah chuan hralh a remti ta a; anni pawhin kawng tinrenga min tanpui an tiam bawk a. Mi khawsa thei chhung an ni bawk a, an chhenfakawmin kan tifuh hle nim a lang, kei lah naupang mai ka lo ni si a. Ka pa khan Khuangchawi tumin Sial a vulh a, a thih veleh na boral zung zung a, chu ngawt pawh chu ka nu nen chuan buaipui tham a ni. Lal chuan kan chungah hlêi a len ta a ni ang chu, puak la phur zo lo mah ila, chawfun ak atan vawi hnih rahsi hruaiin min kal tir a, a tum hnihna ah chuan, a kara zan hnih riaka hla-ah lalnu dawi suta thawi tur Vanbawng khuaa mi kan ko nghal a, hapta khat lai kan thang a. Mahse dawi-suta inthawi ka hmuh phah a, ka vannei hle a ni. 1917 lovah zawhin ka u Dolaia, chhungkaw khaipa ber chu thih ngamin a nâ a, a dam

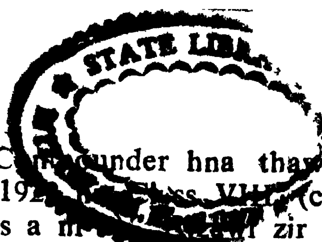
ṭha thei ta lo ve, khawlai leng thei lovin a bawksawp ta a ni. Tin ka u aiah Bualpui Bungalow zan sawm riaka zu sa turin min tir tel ve ta a. Naupang thingnawi keuh chu rahsi hruaiah pawh tih dan a awm lo va, mahse kei chu kuli puitling hna thawk turin min tir leh ta mauh mai a ni. Zan riaka kuli hna thawk chu thingnawi an awl tir ṭhin a, ka tan chuan he dan hi engmah a ni ve lo. L.P pass ila, khawchhiar puituah ṭang ila, kuli awl ka hmu thei dawn si a, tiin ka duhthusam chu khawchhiar puitu nih a ni ta a.

Bualpui Bungalow sa tura zan sawm riak buhfai leh haw lam leh kal lam ei tur phurh chu ka zo ṭawk ṭawk a ni a; zan khatnaah pawh ka hawi thei lo va, ka pum her ringawt tawh a ni, ka ring chang a na lo va, ka pum nat a ni. Zan sawm thang hnu chuan in lam kan thleng leh ta a, kei ai chuan ka nu a khawngaihthlak zawk mah a ni. Mi ngaihtuah vangin a lo muhil thei meuh lo a lo ni a. Dan pangngai chu kan tan chuan vana rah ang mai ni.

Ka u nat kum 1917 hi Khawkawi ka pianna ram kan kai (zuan) leh kum a ni a. Ka u chu ka nun nilengin a rawn chhawm a, kei chu ka zawh ang ṭawk phurin ka kal hmasa a, chaw ka lo chhum a. A kum leh vahsan lak kum chuan laichin unau lo kan ṭawm mai a,

mahnia lo nei thei ka ni si lo va. Ni khat chu ka pa chhang a, u pa ber ka u Kaplunga chuan min lawm kun a; ka nu chuan kan chanchin kimchang takin a lo hrilh a. Ani chuan, "Heta tangin pem chhuak thei rual in ni si lo va, kuli-ah ringawt in chhallang dawn a ni a, in retheih turzia hi ngaihtuah phak a ni lo. Hnathawk chungin Zawla hian L.P. exam ve se la, a tha ang. Favang awllen veleh lo chhuk thla se la, exam chhunga a awm na tur ka lo ngaihtuah pui ang e" a ti a, ka nu nen kan zawm zawng tak a lo ni a. 1917 kha sikul kal lovin hlo ka thlo tluan chhuak zak a. Khawkawi vahsan lak kum 1918 a hlo thlo chunga zir a, L.P. exam chu ka tum ta a. Mau thing ka pu haw a, zanah mei êngah ka zir hram hram a; chhuatah ka bawk a, dawhthlêng chu dawhkanah ka hmang thin; mau thing hmanga chhiarkawp zir hi a rem lo berin ka hria a ni.

1918 favang awllenah Aizawlah ka chhuk a; ka u Kaplungan hostel-a awm theihna mi hmuh sak a, ka awm ve ta a. Exam mekah chuan ka huphurh hle a, mahse pangana ka thing miel a. Scholarship Rs. 3/- ka hmu a, sipai bel nawt chungin 1919-ah chuan M.E. School ka zawm ve ta a, khawchhiar pulm nih chu ka tum ta lo va, thingtlang L.P. School zirtirtu nih ka tiruk ta zawk a.

1921-ah chuan Compounder hna thawh ka tum rilru ta a ni. 192[illegible] Class VIII [illegible] (chung lai chuan M.E. Class a ni [illegible] zir tawp an tih thin ka zir kum a ni a. Exam hunah pakhatna ka nih beiseiin, Scholarship hmuin High School-a zir zel ka la rilruk tlat a. March ah chuan thih ngamin ka nâ ta a, kum chanve thlengin ka dam fel thei ta lo va; ka dam fel dawn emaw ka tih chuan ka mit a nâ tel ta a, a del ta lek lek mai a; kum tawp lamah chuan a lo tha leh hram a. Doctor hna zir ka duhin ka tum rilru leh ta zawk a.

M.E. chu zir mumal lo mah ila exam ka tum tlat a. Hmelhriatten ka hming tihchhiat min hlauhpui vangin exam rih lova a kum leha exam tura min rawn chu ka pawm lo va, ka exam ve ta a, pa thumna chu ka ni pha ve hram a; scholarship ka hmuh tak loh avangin High School ka zawm thei dawn ta lo va; chu-achhapah ka mit a la tha fel thei lo va, zir zel thei ka ni lo va; Pu Zosaphluia te nupa-in min khawngaih em em a, Thingtlang L.P. Teacher-ah te, Aizawl School senah te, thawk turin mi ti a; tin, Cherra Theological College zawm turin mi thlem bawk a; mahse ka duh lo va; ka mit a lo dam deuh hnu 1924-ah chuan Compounder hna Mission tan zir turin mi rawn leh ta a. Mahse chu pawh chu ka duh leh ta lo va. Ka vanneih asiamin Miss Lewis (Pi Zomawii) nu leh pa lo zin hmuak turin Pu Zosaphluia te

nupa chuan min tir a, an nu zawnna bulah ka kal tluanchhuak zak a, amah ka enkawl danah a lawm hle a ni ang, ka duh ber mi thlantir a, High School ka zawm ve ta a ni. Class X ka zir laiin Pu Zosaphluian, "Matric i pass veleh Zoram School zawng zawnga hotu ber, Inspector hna kumli training turin i hming tuma tih danglam theih loh turin ka lo dah dawn e," a rawn ti a, zirna lam te ka thiam zawng nia ka hriat loh vangin ka lo hnial a. 19.8 ah Matric ka pass veleh ka duhthlan ber Medical College-ah mi rawn chawm zui Miss Lewis nu chuan a tum a. Mabse, Zoram Hmar chan, khaw tin naupang kal khawmah chuan thawk turin Rev. R.G. Jones chuan nasa takin mi thlem ta a. Mission zara hetiang lo ni thei ka nih hre rengin M.E. School Aizawl Sikulpuiah ka nu ka khawngaih vangin ka inpe ta a ni. Mi chawmtu ka pi chuan England-ah College tha bera kal turin mi duh a, keiin Dibrugar-ah Doctor zir ka duh na a, ka nun puak phur lova si hmuh theih phawt chuan hna engpawh thawk se mi duh tawh a. "Mahniin ka awm peih tawh lo, ka ngai tawh em mai che; mi kal san leh chuan lungleng leh khawharin ka thi mai ang," a tih chu ka zawm ta a ni.

Tichuan, kum 1932 December 6 ah Buhban khaw Biak inah ka nupui Lalthanzami Sailo nen hian Pastor Liangkhaia'n kut min suihtir ve ta a, tun thlengin Pathian malsawmna dawngin kan la dam dun zel a ni

(Inneih Jubilee December 6.1982).

Ka nu ina nupui ka neih hnu chuan kum 1933 January thlaah ka nuhovin Aizawlah kan pem thla ta a. 1929 ah Mission Vengah in ka

lo neih hman tawh avangin chutih chuan ken chêng ta a ni. Aizawla kan pêm kum bian Laltluangi kan fanu upa ber chu 26.9.33 ah a piang a. Tin, hemi kum vek hian India ram fanga zaipawl kal zingah ka tel ve nghal a ni.

1934 Kuma mi

Sitting—Lalthanzami'n Laltluangi a pawm lai, Lumtuali (Chawnghnuni) K. Zawla.
Standing—Ngurkhuma (Ngurluchhia) Zion Street Aizawl; Lalluaia Sailo Luangpawn.

Hlimna avangin 1943 ah Sikul Sapin thingtlang Primary sikulah Rs 12/- hlawh turin min dah chhuah a tum a. Rs 35/- lai lo hlawh tawh ka nih avangin ka ṭang tlat a; mahse ka ṭang zo ta lo va, ka hna aṭang chuan ka bang ta zawk a. Lalpa ṭanpuinain V. Force Labour Corps-ah 2nd Cleck hna ka hmu ta hlauh va.

Chumi hnuah chuan nasa takin ei a lo harsa ta a. Sikula ka thawhpui ten kum khat chhungin pŭr vawi 14 lai an phurh laiin, Sorkarah duh zat zat buhfai ṭha ka la thei ta zawk a. Hun harsa lo thleng tur hre lawktu (Lalpain) min lo dah chhuak lo ni zawkin ka hre ta a, sikul sap pawh ka haw ta reng reng lo a ni.

Rei vak lovah Head Cleck and Accountant ka thawk leh ta a, tumah ka awt ta lo va. Indo tawp hnuin D.C. Office-ah ka thawk zel a. Ka thawhna M.E. Sikul kha Sorkar-in a lak veleh, D.C. in "Zirtirtu ṭha tak i ni" tiin Sikulah min thawhtir leh ta zawk a.

Hun engemaw ti chhung ka thawh hnuin upa lutuk chhuahin chhuah san loh theih loh a nih avangin M.E. Sikul chu ka chhuah san a. Republic High School-ah ka thawk leh ta a.

Heng hi Lalpa min khawngaihna avang a ni zelin ka hria. Hlimna chawisangtu nih hi Lalpan min lo hre reng tih a lang chiang hlein ka hria. High School-a ka thawh avang hian Mizo pipute leh an thlahte chanchin hi ka ziak phah niin ka inhria.

Tin, fanu panga ka nei a. Ka fa hnuhnung lamah mipa 2 ka nei leh a, ka lawm hle. Ka fanu upa ber Laltluangi hian Lalhmingliana, NEHU University-a thawk a noi a, fa pahnih an nei. Ka fanu pahnihna Lalthanseii chuan R. Zoliana Ex M.L.A. a nei a, fa pali an nei a. A pathumna Sapzarliani chuan Vanhmingthanga Employment Exchange Officer a nei a, fanu pakhat an nei. Palina Lalnipuii chuan, M.Sc. Chemistry a pass hnuin Lalfakzuala I.A.S. Mizoram Sawrkar Special Secretary tang lai a nei a, fa pathum an nei a. A pangana Lalliannguri chuan Lalhmingthanga L. Colney I.A.S. Commissioner, Kohima (Nagaland) a awm a nei a, fa pali an nei.

Ka fapa upa zawk Lalchungnunga chuan Forest Dept. ah D.F.O. hna a chelh a, fa pathum an nei. Fapa pahnihna Zorema chuan Employment Exchange-ah Clerk hna a thawk a, nupui a nei a, fa a la nei lo.

Tin, lehkhabu ka ziah vete chu hengte hi an ni :—

1. Mizo pi pute leh an thlahte chanchin.
2. Lalawithangpa chanchin.
3. Mizo ṭawng Grammer.
4. Help to Study of English II Paper.
5. Ṭobul.
6. Pi pute chenna leh an ro.
7. Rin aia mak.
8. Zawltlingvawnnat leh keimah.

MIZO KUM PAWIMAWHTE

1. Burma luh (Chinzua) A.D. 700
2. Burma an chhuahsan (Muk thei kum) 950
3. Khampat chhuahsan (Bung phun kum) 1250
4. Lentlâng awm lai 1460
5. Sailo lal hova Ţiau an kan thlak 1730
6. Selesih 7000 khua lal pasaltih infin khawm 1750
7. Thlanrâwnho rawt 1760
8. Septlang bal 1850
9. Chhim leh Hmar Indo 1856—59
10. Mautam hmasa ber 1862
11. Vailian hmasain Champhai an thlen Feb. 1872
12. Zoluti (Wenchester) Bengkhuaian a man 23rd. Jan 1871
13. Zoluti (Wenchester) Thangliana (T. Lwin) a lakchhuak 21st. Jan. 1872
14. Thlichhe tleh (Vâta thih kum) 1876
15. Chhak leh thlang Indo 1877—80
16. Ţhingtam hmasa 1880
17. Arsi tlak 1884
18. Vailian ţum hnihna Changsila inkulh 1889
19. Chhim lama Vailianin Khawbel an bal 1889
20. Khuangcheran Changsil kulh a thihchilh, Lianphunga Sailo man, Lianphunga leh Kalkhama leh Thanghulha Calcutta-a tang tura hruai thlak. Dec. 1890
21. Seeawng kah leh Pu Buanga (Rev. J.H. Lorrain) Sapupa Rev. F.W. Savidge, William Williams te, Seeawng kah avanga Changsil aţanga an kir leh 1892
22. British sawrkar leh Mizo lalten saui an tan 1893
23. Missionary hmasa ber Sapupa Rev. F.W. Savidge leh Pu Buanga Rev. J.H. Lorrain Aizawl lo thlen 11. Jan 1894
24. A AW B siam ţan 1895

25. Zoram pum Superintendent T. Shakespear I.A. in a awp 1897
26. Pu Zosaphluia (Rev. D.E. Jones) lo thlen 31st. August 1897
27. Pu Zosapthara (Rev. Edwin Rolands) lo thlen 31st. Dec. 1898
28. Zoram hmelhmang chhinchhiahtu (Survey Party) lo chhuah 1898
29. Zirna Sikul sak ṭan (Râp in Aizawlah) 1899
30. Baptisma chang hmasa ber Khuma leh Khara 1899
31. Khaw chhiarpui hmasa ber 1901
32. Thingtlanga C.I. Bial siam 1932
33. Thingtlang L P. Skul hmasa ber Vanphunga khua Khandaiah (Ztu. Hranga) 1903
34. Sikul sen hawn leh L P. Exam ṭan, mipa 17, hmeichhia 2, Aizawlah 1903
35. Tirhkoh hmasa Phaisama, Vanchhunga, Dokhama 1904
36. Harhna lo thlen hmasak ber leh Hmeichhe School hawn Upper Primary Exam 1906
37. Puma zai Zawrgin Lalzika khuaah March 1908
38. M E Exam hmasak ber Aizawlah (mipa 6 an tling) 1908
39. (a) Aizawla Bazar siam. (b) Entrance (Matric tluk) Pu R.D.' Leta. (c) Presbytery hmasa bera Upa nemngheh hmasa berte : Pu Rosema, Pu R. Dala, Pu Darchhinga 1910
40. Mautâm II. Abor rûn I. leh Printing Press hmasa ber 1911
41. Pastor hmasa ber (Rev. Chhuahkhama) leh Mission Veng Biak in (Mizorama biak in hmasa ber) luah 1913
42. Thu thlungthar bu neih leh F.J. Sandy lo chhuah 1914
43. Boys M E. School hawn ṭan 1915
44. Salvation Army Pawl din Pu Kawlkhuma 1916

45. France ram kal (mi 2100) 1917
46. B.A. hmasa ber Pu Hrawva leh Pu Lianhnuna 1924
47. Roman Catholic din (Pu Thangphunga) 1925
48. Thingtâm II leh Minpui kum 1929
49. Mizo Zaipawl Pi Zaii hovin Lahore-ah 1933
50. (YLA) Y.M.A. din ṭan 1935
51. M.A. hmasa ber Pu Khawtinkhuma 1939
52. Hmeichhe B.A. hmasa ber Pi Lalsangpuii 1942
53. Sevent Day Advantist din (Pu Lianzuala) 1944
54. Mizo Union din leh (M H T) Hmeichhe Hmasawn din 1946
55. Chanchin Ṭha Dâk zâwn 1947
56. Govt. H.School din leh UPC din (Pu Zakamlo va) 1950
57. Zoram pum Deputy Commissioner hnuaia a awm 1952
58. Aizawl Lunglei Jeep Road Pu Nehrua'n a tuih 1953
59. M.B.B.S hmasa ber Dr. Tlanglawma 1953
60. (a) District Council Court Pu Medhia'n a tuih
    (b) Lal bân leh V.C. thlan hmasak ber 1954
61. Mautâm III leh Zoṭawng Bible 1959
62. Hla kutpui hmasa ber Awithangpa telin Oct 1959
63. M.N.F. din 1961
64. Zoram buai 1st. March 1966
65. Pi Indira Gandhi-in U.T. a tuih 1972
66. C.M. hmasa ber Pu Ch. Chhunga 1972
67. State Games (Winter Meet Part I) ni 5 awh Mizoramin a thlen hmasak ber 28 Jan. 1985
68. Zoram Hmeichhe khawmpui ropui ber Mission Vêngah—28-31 Jan. 1985

Printed at the Gosen Press, C—1500.